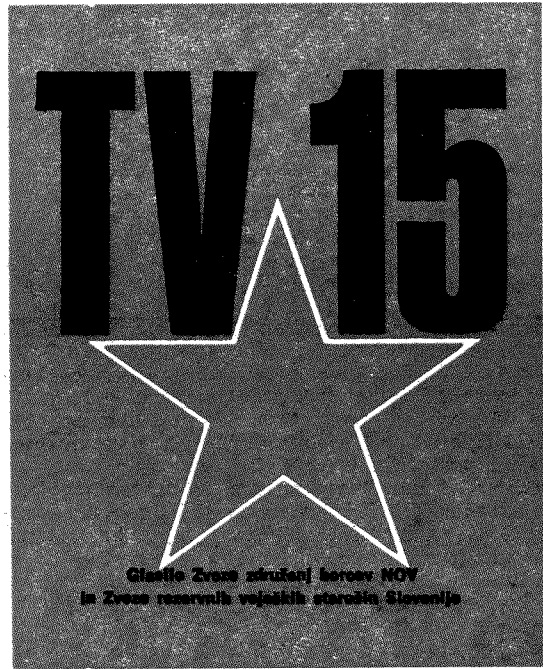

Št. 31 ● 11. avgusta 1977 ● Leto XV

STANE ERJAVEC

Močnejši od železniških tračnic

str. 4

DRAGO KUMER

Jerinova Mica

str. 5

MARIJA KRMEC

Simbol boja

str. 6

FRANC ŠTEFE-MIŠKO

Ob 35-letnici napada na del 2. grupe odredov

str. 6

JOŽE TEKAVEC

Zarodek narodne zaščite in priprave za vseljudsko obrambo

str. 7

VOJKO MUŽINA

Moja ulica nosi njeno ime

str. 14

Tudi letošnji 15. avgust pričakujejo naši graničarji z izrednimi uspehi na področju varnosti in nedotakljivosti naših meja. Zato je prav, da se te dni — če se že nismo prej — spomnimo fantov, ki v gorah in gozdovih, poleti in pozimi varujejo tisto, kar imenujemo državna meja. Ta nevidna črta, na kateri se začneja in končuje naša socialistična in samoupravna skupnost je, kot vemo, za prijatelje in dobronamernike vselej odprta. Toda za tiste, ki jo iz takih ali drugačnih pobud skušajo ilegalno prekorati, je ta črta nepremagljiva ovira. Kajti, naša meja je, kot bi temu dejali, prva ognjena črta splošne ljudske obrambe, pogostoma nevidni graničarji pa so krvni obtok in vselej budne oči domovine.

str. 12

Brigadirji mariborske brigade Slave Klavore pri končnih delih napeljave vodovoda v Harijah.

(Foto: P. Nikolić)

BRKINI ... Brigadirski »horuk«, njihova pesem in delo pri-
našajo svežino v brkinski mir. Zdaj je tam že tretja izmena
brigadirjev, ki jo sestavljajo kar tri brigade: pionirska iz
Kranja, ki nosi ime Franceta Prešerna, brigada Franca Rozma-
na-Staneta iz Litije in brigada Slave Klavore iz Maribora, v
kateri so tudi brigadirji pobratene občine Kraljevo.

Brkini morda zdaj, hitreje kot kdajkoli prej, spreminjajo
svojo podobo. Slemenska cesta se zdi kot žila utripalnice, ki
se vije po mogočnem hrbtu Brkinov. Ko bodo žuljave roke
brigadirjev položile še zadnje metre cevi višinskega vodovo-
da, ki bo vodil iz Ilirske Bistrice do Harij in ko bo voda pri-
tekla v izsušena korita brkinskih kmetij, bo za brigadirje de-
lo končano, za domačine pa se bo pričelo novo, boljše živ-
ljenje. Delo mladih rok, mladih src, naprednih misli in idej.

Naša mladina je bila vedno pripravljena pomagati ne sa-
mo v najtežjih trenutkih, temveč ob vsakem času. Mladih in

žuljavih rok, prešernega smeha brigadirjev, Brkinci ne bodo
nikoli pozabili. Kozjanci tudi ne! V Posočju in še marsikje
drugje se bodo še dolgo spominjali neugnanih mladih moči,
ki so z neukročeno silo, ki bi jo lahko imenovali tudi ihto,
segali po najtežjih delih, celo po tistih, kjer so odpovedali
sodobni stroji. Kozjansko, Brkini, Posočje to potrjujejo!

Mladi brigadirji, polni moči, volje in elena do dela, po de-
lu ne posedajo utrujenih rok. Krampe in lopate zamenjajo s
kosami, grabljami, vilami. Pomagajo ostarelim pripeljati krmo,
nakrmiti živino. Domačini so jih sprejeli medse kot svoje
otroke. Ko bodo odšli, bodo ostali Brkini prazni. Z njimi bo
odšla mladost, razposajenost. Za njimi pa bo ostala cesta,
njihova, brigadirska cesta in vodovod, ki bo še dolga leta spo-
minjal na njihov »horuk«, pesem in svežino ter brigadirski po-
zdrav Z D R A V O -zdravo-zdravo, ki ga v teh dneh tolikokrat
slišijo iz 130 mladih brigadirskih grl.

od torka do torka

Sreda, 3. avgusta 1977

V Nikoziji je za posledicami srčne kapi umrl ciprski predsednik nadškoj Makarios.

V japonskem mestu Hirošima, ki je bila prva žrtev atomske bombe, se je začel svetovni kongres proti jedrskemu orožju. Na njem so udeleženci prebrali tudi pozdravno pismo tovariša Tita.

Četrtek, 4. avgusta 1977

Na povabilo kitajske vlade je na enotedenski uradni obisk na Kitajsko prispel generalni sekretar Organizacije združenih narodov Kurt Waldheim.

Zvezni zavod za statistiko je sporočil, da znaša letošnji povprečni mesečni dohodek v Jugoslaviji 3793 dinarjev, kar je za petsto dinarjev več kot lani.

Pelek, 5. avgusta 1977

V Beogradu je bila slavnostna sklepna seja pripravljalnega sestanka petintrideset držav, udeleženk konferenca o varnosti in sodelovanju v Evropi. Drugi del sestanka bo oktobra letos.

Predsednik Tito je sprejel povabilo državnega sveta Ljudske republike Kitajske, naj konec avgusta letos obišče to azijsko državo.

Sobota, 6. avgusta 1977

Jugoslovanska delegacija, ki jo vodi član predsedstva SFRJ in osebni odposlanec predsednika Tita Vidoje Žarković, je na obisku v Zambiji, kjer jo je sprejel predsednik dr. Kenneth Kaunda.

Vojvodina je letos zabeležila rekordno žetev pšenice, saj so na 420.000 hektarih pospravili 215.000 vagonov kvalitetnega zrnja.

Nedelja, 7. avgusta 1977

V Doberli vasi na Koroškem je bila proslava ob 25-letnici trga, na kateri je govoril koroški deželni glavar Wagner. V svojem govoru je manjšinsko vprašanje popolnoma prezrl.

Ponedeljek, 8. avgusta 1977

V Nikoziji so pokopali predsednika ciprske republike Makaria. Jugoslovansko delegacijo je vodil Stevan Doronjski, ki je na mrliški oder položil venec predsednika Tita.

Koroški Slovenci so generalnemu sekretarju OZN Waldheimu poslali pismo, v katerem ga seznanjajo s krivičnimi odredbami v avstrijskih manjšinskih zakonih.

Ameriški državni sekretar Vance je na turneji po Bližnjem vzhodu.

Torek, 9. avgusta 1977

Predsednik italijanske vlade Andreotti je sprejel delegacijo slovenske manjšine v Italiji in ji obljubil, da bo ustanovil posebno komisijo za preučevanje zaščite Slovencev ter poseben zaščitni zakon.

V Škocjanu na Koroškem so neznanci z razstrelivom poškodovali spomenik koroškim »brambovcem«. Slovenska manjšina je to dejanje ostro obsodila in zanimala vsakršno sodelovanje pri tem.

Alpski kvintet – »KLEINE ZEITUNG« HUMANOST

Z gotovostjo sicer ni moč trditi, da znani in priljubljeni Alpski kvintet — na fotografiji ga vidite s pevko Ivanko Kraševac na zabavi, ki jo je v humanitarne namene (pomoč ponesrečenemu Klammerjevemu bratu) organiziral celovški časopis KLEINE ZEITUNG v Brižinah na Koroškem (kakšnemu glasilu so se odzvali!) — samo tovrstno humanitarno deluje. Prepričan pa sem, da bi bilo prav tako in nič manj humano, če bi se kdaj odzvali tudi kakšnemu slovenskemu društvu na Koroškem. Klammerjevi, zlasti pa Franz, dobitnik svetovnega pokala v smuku, prav gotovo veliko lažje pridejo do denarja kot sleherno slovensko društvo na Koroškem.

Zato vendarle vprašam: se je Alpski kvintet doslej kdaj spomnil svojih zatiranih rojakov, ki jih KLEINE ZEITUNG vse prej kot pa podpira v njihovem težavnem boju za temeljne narodnostne in človeške pravice?

J. R.

Člani Alpskega kvinteta tudi v zadnjem času aktivno nastopajo pri svojih koncertih ter nastopajo doma in tujino. Prvi dve koncertni nastopata tudi na prireditvi, ki jo je pripravilo slovensko društvo iz Preseke na Koroškem v Avstriji. Član tega društva je med drugim tudi sam glasbenik in dobitnik svetovnega pokala v smuku Franz Klammer. Po vsej verjetnosti je bil Klammer med glavnih Alpskega kvinteta močno navdušen. Če skupaj z zabavo je spoznal društvo iz Preseke namreč o dobrih namene za zdravljenje Franzovega brata Klavsa Klammerja, ki se je leta 1976 ponesrečil na tekmovalni v smuku v Lienz v Avstriji. Padel je bil te hudi, da je Klavsa sedaj hrom in priklenjen na kolesce. Preden je bil te udeležiti več tisoč ljudi, je pripravil časopis KLEINE ZEITUNG. Na ob Alpski kvintet s pevko Ivanko Kraševac v družbi z odličnim smučarjem Francem Klammerjem (1977).

Spomini na Ruski bataljon

Odmevi na članek »Srečanje borcev Ruskega bataljona«, 27. številka TV 15

V 27. številki TV 15 sem prebral članek Gregorja Žiljajeva-Griše »Srečanje borcev Ruskega bataljona«.

V besednem delu sem našel ime ruskega zdravnika Mihaela Kulibekova iz Bakuja in Tatjana Fedorčenko, bolničarke iz Krima. Maja 1945 je bil tovariš Kulibekov upravnik, jaz politkomisar bolnišnice v Dutovljah, tovarišica Tatjana pa bolničarka. V tej bolnišnici sta bili še Tamara Simjonova iz Moskve in Ksenija Muravjova iz Poltave. Rad bi se povezal s tovarišem Grišo, da bi se pozanimal za omenjeni tovarišici, tudi z dr. Kulibekovom bi rad stopil v stik.

Naj povem še to, da hranim iz te dobe originalne sezname z vsemi osebnimi podatki za vse te tovariše in domačine, ki so nam pomagali v bolnišnici.

DANILO SULIGOJ,
Bovec 271
p. Bovec

V 27. številki TV ste na četrti strani objavili sliko in članek, ki predstavlja srečanje nekdanjih borcev 2. bataljona (ruskega), ki je od marca 1944 do konca vojne deloval v sestavi 18. SNOUB »Bazoviške«. Slika je bila posneta 9. maja tega leta ob priložnosti srečanja borcev in starešin tega bataljona in sicer v mestu Šahta blizu Rostova.

Fotografijo in članek je za TV 15 poslal nekdanji kulturnik tega bataljona Gregor Žiljajev-Griša.

Od približno štiristo pripadnikov Ruskega bataljona, ki je maja 1945 zapustil Primorsko in se vrnil v svojo domovino, se je srečanja udeležilo štirideset borcev in starešin, kar pomeni, da se redčijo tudi njihove vrste. Pohvalo pa zasluži dejstvo, da ta enota le nadaljuje svojo borbena tradicijo, kar je verjetno zasloga njenega nekdanjega komandanta Anatolija Djačenka in drugih starešin.

Zelo sem presenečen (prijetno seveda), da so imenovani tovariši izrazili željo, da bi spet videli Primorsko in kraje, kjer so se med vojno borili zoper istega sovražnika in skupaj z drugimi borci 9. korpusa in prav to me je spodbudilo, da napišem teh nekaj vrstic.

Kmalu po razpadu italijanske vojske septembra 1943 in po prihodu Nemcev v naše kraje, so se začeli nekdanji rdečearmejci, ki so bili vojni ujetniki, v raznih krajih priključevati partizanskim enotam. Tako je skoraj vsaka partizanska brigada na Primorskem imela v svojem sestavu oddelek, vod ali pa celo

četo, sestavljeno iz teh borcev. Iz vseh teh skupin je štab 9. korpusa ustanovil 2. (ruski) bataljon, katerega komandant je bil Anatolij Djačenko. Ker so bili v tem bataljonu le pripadniki državljani Sovjetske zveze, smo ga imenovali kratko »Ruski bataljon«.

V vojaškem pogledu je »Ruski bataljon« že v prvih borbah pokazal, da je enota, ki se ji lahko zupa vsako, tudi najtežjo vojaško nalogo! Bataljon je bil ves čas v sestavi 18. brigade 30. divizije, razen nekaj tednov, ko je bil operativno dodeljen 19. brigadi zaradi napada na nekatere sovražnikove postojanke na Gorenjskem. Svojo borbena pot je bataljon končal na Občinah pri Trstu, kjer se je zelo hrabro boril do 3. maja 1945, skupaj z drugimi borci 18. brigade in 20. dalmatinske divizije.

Verjetno nima smisla, da bi podrobneje našteval vse pomembnejše bitke tega bataljona, saj je vse zapisano v monografiji primorskih brigad, zlasti 18. SNOUB »Bazoviške«.

Seveda je imel »Ruski bataljon« v teh vsakodnevnih bitkah tudi žrtve. Žal o teh nimam točnih podatkov, kolikor se spominjam, jih je padlo več kot sto... Kot že rečeno, je bila zadnja in verjetno tudi ena izmed najtežjih, krvavih bitk te enote borba za osvoboditev Trsta. Svojo nalogo je častno izpolnil!

Po zavzetju Občin smo se veselili, da bomo kmalu skupaj vkorakali v Trst. Prišel je ukaz, naj 18. brigada vkoraka v že osvobojeni Trst razen 2. (ruskega) bataljona, ki naj se loči od brigade in gre na Vipavsko, od koder bodo borci odšli v Sovjetsko zvezo. Slovo od borcev in starešin 2. bataljona na Občinah je bilo res žalostno. Menda ni bilo pripadnika 18. brigade, ki med poslovnim govorom ni jokal. Toda ukaz je bilo treba spoštovati in tako je 18. brigada vkorakala v osvobojeni Trst brez svojega legendarnega 2. bataljona.

Mislím, da moramo storiti vse, da bo izrečena želja borcev »Ruskega bataljona« uresničena in da bodo obiskali Primorsko, za katero so se tako vztrajno in herojsko borili! Zato predlagam, da se sestane odbor 18. SNOUB »Bazoviške« in skupaj z domicilno občino ter republiškim odborom ZZB NOV Slovenije izdelajo predlog za obisk teh borcev. Mislím, da bi bil najbolj primeren čas leto 1978, ko bo petintrideseta obletnica 18. SNOUB »Bazoviške«, primerni kraji za to srečanje pa so: Kobarid, Predmeja, Lokve, Čepovan ali Ajdovščina.

Zavedam se, da so moji predlogi zvezani s precejšnjimi finančnimi sredstvi, vendar mislim, da je naša dolžnost in obveznost, da uresničimo željo borcev 2. (ruskega) bataljona. Prepričan sem tudi, če se bodo v ta namen zbirala sredstva, le-teh ne bo odklonila nobena delovna in družbenopolitična organizacija na Primorskem in Gorenjskem.

STOJAN ŽIGON,
Renče-Žigoni 24
pri Novi Gorici

Mitraljezcu Volku v spomin

Ob grobu so stali partizani, vaščani, mladina in pionirji, s šopki cvetja in s svečkami

V dolini Krke je bilo leta 1942 osvobodeno ozemlje. Partizani in vaščani so se svobodno gibalí. Osvobodili so jih borci 2. grupe odredov! Prirejali so mitinge, ob večerih sestanke, obiskovali so v šoli pionirje in mladince — tako, da smo se vsi počutili kot ena družina.

Za partizane so pošiljali precej hrane iz Ljubljane. V juniju so zvedeli, da imajo v Višnji gori polno skladišče hrane. V Znojilah so se zbrali, bilo je 13. junija, kmetje z vozovi in oboroženi s koli. Zgledali so kakor pravi kmečki puntarji. V večerni uri so odšli proti Polževem in Višnji gori... Na kolih so nosili polne vreče hane. Potem so vreče naložili na vozove in odpeljali so se nazaj v Znojile.

V Znojile so prihajali tudi izdajalci in o vsem kar se je dogajalo obvestili fašiste. Naslednji dan so fašisti prodirali iz Stične in Žužemberka. Partizani, ki so bili na ta pohod pravočasno opozorjeni, so jih pričakali v Smrečju, v gozdčku med Krko in Muljavo, kjer se je vnela nekajurna bitka, iz katere so izšli naši borci kot popolni zmagovalci. Pomoč, ki so jo fašisti poslali iz postojanke preko Hrčevja, namreč ni zalegla. Naši borci, pod vodstvom legendarnega komandanta Staneta pa Petra Stanteta-Skale in komisarja Dušana Kvedra-Tomaža, so se junjsko borili in potisnili sovražnika proti njihovi postojanki.

Spominjam se mladega mitraljezca Volka! Za velikim hrastom nad vasjo Znojile je bil s svojim mitraljezom. Njegovi rafali so prinašali smrt sovražniku. Ko so jurišali nad sovražnika, ga je na čistini, v bližini ceste, zadela sovražnikova krogla. Omahnil je. Zanj ni bilo več pomoči.

Po borbi smo mladince Volka pokopali na pokopališču na Krki.

Spominjam se, kako se je dolg spreved pomikal iz Znojil. Ob grobu so stali partizani, vaščani, mladina in pionirji, s šopki cvetja in s svečkami. Ob odprtem grobu pa je Volku v spomin govoril Dušan Kveder-Tomaž. Povedal je vsem, zakaj je umrl tovariš partizan, zakaj je moral umreti tako mlad. Govoril je tako lepo, da smo imeli vsi solzne oči, hkrati pa smo se počutili neverjetno močne, povezane.

MARJANCA ŠEME,
Titova 25. Ljubljana
p. Ljubljana

Še ena grobnica padlim v Benečiji

Tridesetega julija so na pokopališču pri sv. Štoblanku v vzhodni slovenski Benečiji odkrili grobnico desetim padlim borcem NOV z obeh strani današnje meje, ki so v letih 1943—45 padli v bojih s sovražnikom na tem področju.

Slavnosti so se udeležili številni predstavniki ZZB NOV in občinske skupščine Tolmin in Nova Gorica, predstavniki furlanskih in beneških partizanov — ANPI iz Vidma in Nadiške doline, podpredsednik občine Dreka, narodnozavezni beneški duhovniki, jugoslovanski konzul iz Trsta ter številni domačini in borci z obeh strani meje. Po cerkvenem obredu je prvi spregovoril župnik pri sv. Štoblanku Lavrenčič, ki je leta 1943 in 1945 kot mlad kaplan skrival zagrebel 10 padlih partizanov. Govoril je v slovenskem in italijanskem jeziku. Za njim je v imenu odsotnega predsednika občine Dreka in v imenu ANPI Nadiške doline govoril podpredsednik občine Dreka Marijo Bernjak.

Zbranim sta spregovorila še podpredsednica občinske skupščine Tolmin tovarišica Jožica Jarc in znanj predstavnik italijanskih partizanov in videmske ANPI Mario Lizzero.

Vsi govorniki so poudarili velik pomen osimskih sporazumov za nadaljni razvoj prijateljstva in sodelovanja na obeh straneh meje in pri ohranjanju miru v svetu. To so cilji, za katere so dali svoje življenje tudi padli borci. Isto govori tudi napis na grobnici: »Naj bi njihova žrtev vspodbudila narode k miru, bratstvu in ljubezni do svobode«. Po odkritju grobnice so položile vence na grobnico in pred spomenik padlim vojakom v prvi in dru-

gi svetovni vojni delegacije ZZB NOV občine Tolmin in Nove Gorice ter predstavniki ANPI, za njimi pa še jugoslovanski konzul v Trstu.

Po končanem odkritju so se vsi predstavniki in delegacije z obeh strani meje zbrali v sobi bližnje gostilne, kjer se je predsednik ZZB NOV občine Tolmin tovariš Slavko Konavec-Vanja zahvalil predstavnikom ANPI iz Vidma in Nadiške doline ter vsem drugim, ki so pomagali graditi tretjo grobnico padlim partizanom. Kot znak priznanja je desetim najprizadevnejšim bivšim borce izročil monografije o Titu v italijanskem jeziku.

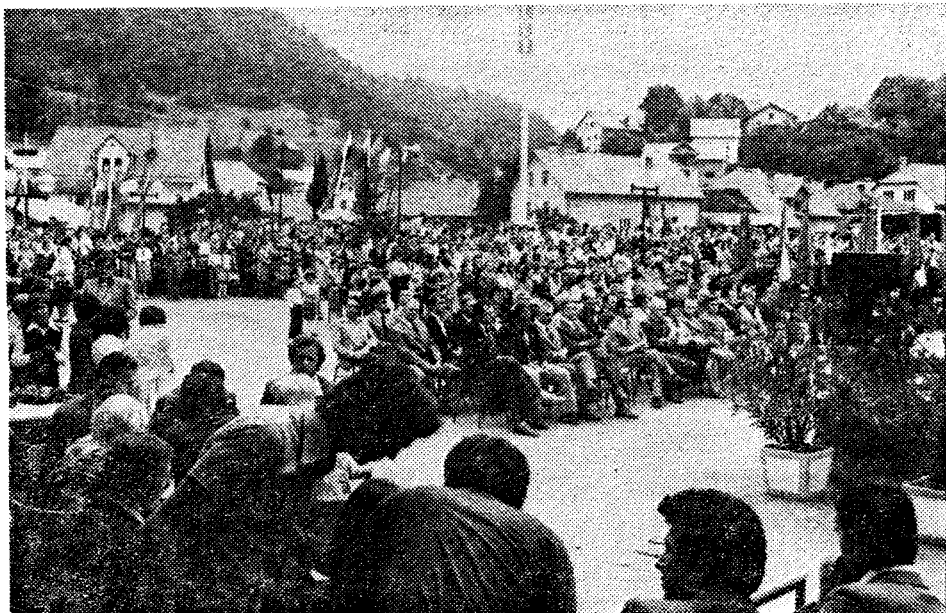
IVAN KURINČIČ

Slavje v Cerknem

Na dan vstaje slovenskega naroda je bila osrednja proslava idrijske občine v Cerknem, na kateri je govoril sekretar izvršnega komiteja predsedstva CK ZKS tovariš Franc Šetinc. Proslava je bila združena s tridesetletnico ustanovitve tovarne Eta.

Kulturni program so izvajali združeni pevski zbori iz Cerkna, Novakov in Otaleža, igralec Polde Bibič in ansambel Kreže. Na proslavi so sedmim delavcem tovarne Eta izročili odlikovanja, s katerimi jih je odlikoval predsednik Tito, več delavcev pa je prejelo priznanja in plakete. Ob isti priložnosti so odkrili tudi spominsko ploščo predvojnima revolucionarjema Mariči Bobnar-Kokelj in njenemu bratu Martinu Kokelj, ki sta med obema vojnama pobegnili iz Cerkna v Jugoslavijo in se vključila v napredno gibanje.

JANEZ JERAM

ODLIKOVANI BORCI V JUBILEJNEM LETU 1977

Občinski odbor ZZB NOV Logatec je predlagal, da bi v letošnjem jubilejnem letu zaslužni člani ZB prejeli odlikovanja predsednika republike tovariša Tita. Doslej je ta visoka priznanja prejelo devetinosemdeset borcev. Julija smo občinski komisiji za odlikovanja poslali še enaindvajset novih predlogov za enaka odlikovanja.

Borci v naši občini so še zelo delovni tako v svojih organizacijah kot v organizacijah SZDL ter v krajevnih skupnostih, njihova delegacija v zboru krajevnih skupnosti pa je celo najbolj delovna. Pomembno je tudi delo borcev v odborih splošne-

ga ljudskega odpora, družbeni samozasčiti ter v ljudski in civilni zaščiti. Vsi borci, ki so bili izvoljeni na volitvah leta 1973, so izpolnili zupanje občanov. Posebej izstopa še nosilec partizanske spomenice 1941 tovariš Jože Ferjančič, ki je bil na vseh sedemindvajsetih sejah splošne delegacije. To je delegacija krajevnih skupnosti Naklo Logatec. Borci so se uveljavili tudi v samoupravnih interesnih skupnostih.

Zaradi tega občinski odbor ZZB NOV Logatec meni, da je treba tudi za bližnje volitve voditi dobro kadrovske politike in predlagati

borce povsod, kjer so potrebni in kjer lahko njihove bogate izkušnje koristijo. Borčevske organizacije si prizadevajo, da bi v njihovih organizacijah delalo kar največ prizadevnih članov. V tem smislu so bile izvedene tudi letne konference v krajevnih organizacijah ter nadaljnje priprave za občinsko konferenco, ki bo oktobra.

Požrtvovalno delo je treba tudi nagraditi in najlepša zahvala in vzpodbuda so podeljena priznanja in odlikovanja.

FRANC JERINA

Brez počitka

Izvršni odbor aktiva ZB NOV železničarjev pri prometni sekciji Postojna dela kljub počitnicam, ker so njegovi člani vedno potrebni pomoči. To je tudi v skladu s tretjim členom Poslovnika o organiziranju in delu aktiva ZB NOV, ki med drugim pravi: »...spremljajo, preučujejo in sodelujejo pri pravičnem urejanju socialnih, stanovanjskih, gmočnih, zdravstvenih in drugih zadev ter problemov borcev in aktivistov s tem, da borcem, vojaškim invalidom in članom družin padlih borcev zagotovijo socialno varnost in pravice ter da uživajo posebno družbeno varstvo, ki gre udeležencem NOV na podlagi predpisov in drugih samoupravnih aktov.«

Ne bi želeli številčno navajati njihova posredovanja oziroma pomoči, ki so jo zahtevali za svoje člane pri komisiji za vloge in pritožbe skupščine SRS, republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, pri Skupnosti invalidskega in pokojninskega zavarovanja Slovenije in še marsikje drugje. Večkrat je potrebno precej časa, da je neka vloga rešena in problem odpravljen, zato je še toliko bolj pomembno, da izvršilni odbor dela tudi v poletnih mesecih.

IVAN MEZGEČ

dobrina **EXPORT-IMPORT**
TEHNO-MERCATOR
CELJE

Prodaja vseh vrst trgovskega blaga — se priporočamo

SDS SKUPNE SLUŽBE Celje, Gubčeva 1,
tel. nc 23-831, 23-851
Finančno-računovodski sektor-saldakonti tel. 22-341
Telef. YU Eltor 335-35 Celje, poštni predal 81
Ziro račun: 50700-601-10098
TOZD MALOPRODAJA Celje, Gubčeva 2, tel. nc 23-851
Komerčni sektor tel. 22-396
Splošno organizacijski sektor tel. nc 23-851
Telef. YU Martor 336-32 Celje
TOZD VELEPRODAJA Celje, Bukovžlak tel. nc 25-240
Sektor: Elektromaterial —
Sektor: Kemija —
Sektor: Nekovinsko blago —
Sektor: Zunanja trgovina
Sektor: Skladišča —
Telef. YU Vektor 336-28 Celje

● Nekaj pred polnočjo se je zrušila črna pošast

Bilo je na večer 23. julija leta 1942, ko so prišli k nam trije partizani. Govorili smo o italijanskem terorju. Takrat so dan za dnem po Ljubnu razbijali zidanice in kradli vino. Kolikor ga niso popili, so ga zlili po tleh. Na vsak način so hoteli čimveč uničiti. Partizani so hoteli narediti konec njihovi samovolji.

Moj brat Franc je delal na železniški progi kot progovni delavec. Italijani so mu dali dovoljenje, da je čez dan lahko hodil po progi. Zaradi tega je dobil nalogo, da vzame v skladišču velik ključ za odvijanje spojk pri železniških tračnicah. Nalogo je nemudoma izpolnil. Iz železniškega delovnega vozička je vzel ključ in ga vrgel v jarek ob progi. Zvečer sva šla ponj in ga prinesla domov.

Dne 25. julija tistega leta je bil zelo lep dan. Zelo vroče je bilo. Ljudje so že želi ječmen. Tudi pšenica je lepo dozorevala. Ko se je zmrčilo, je bilo zelo soparno. Takrat so prišli k nam

meni italijanski podpolkovnik kraljeve vojske in mi po tolmaču dejal, da bom dobil sto tisoč lir, če bom povedal, kdo je uničil progo. Ker tudi to ni zaleglo, mi je nastavljal na sence pištolo in začel groziti, da me bo takoj ustrelil, če ne povem, kar zahteva. Mama je jokala. Nisem več odprl ust. Pričakoval sem, da bom v vsakem primeru ustreljen. Smrti se nisem bal, le za mater in mlajša brata mi je bilo hudo. Pa vendar sem se v mislih tolažil, da bom ustreljen pred domačo hišo, revno, toda ljubljeno.

V mislih sem imel pogovor prejšnjega dne, ko smo govorili, kako lepo bo živeti po vojni, ko bomo svobodni in nezaničevani. Čakal sem, čakal, da bo počilo...! V mislih so mi brzeli spomini z neznansko naglico. Vsa najlepša otroška leta; pozimi sankanje, poleti in jeseni nabiranje gob, grozdja. Tudi to leto je bila letina dobra, a kaj, ko trgatve ne bom doživel. Spomnil sem se najboljših šolskih prijateljev. Ali bodo kdaj zvedeli, da sem jaz pomagal rušiti progo in da nisem ničesar izdal? Iz omotice me je zdramila močna

MOČNEJŠI OD ŽELEZNIŠKIH TRAČNIC

Franc Pakar (mežnarjev sin na Ljubnu), Mirko Blatnik in Dobindola pri Uršnih selih in še dva partizana. Skupaj smo posedli pod naš oreh. Pakar je takoj vprašal za ključ, ki ga je tudi dobil. Nekaj časa smo govorili o vojni. Pakar je govoril, da je Hrvatska že skoraj vsa osvobodjena, da bo kmalu konec vojne, da bomo potem vsi enaki, da ne bo več hlapcev in zaničevanih pastirjev. Tiste besede so me neverjetno navdušile, saj sem služil kot pastir že pri večih gospodarjih.

Po tem pogovoru je Pakar dejal, da je dobil od poveljstva nalogo, da med železniško postajo Birčna vas in čuvajnico št. 21 razkopljemo progo. Bilo je to približno 250 metrov pod našo hišo.

Z bratom sva vedela, da je šla proti večeru zadnja italijanska patrulja proti čuvajnici in da je proga prosta. Odšli smo na delo. Z bratom sva šla vsak po drugi strani proge in priskuškvala morebitnim korakom. Pakar in ostali so začeli odvijati vijake tračnih spojk. Ko so bile le-te odstranjene, je bilo treba s pragom vred odriniti najmanj deset centimetrov eno tračnico od druge. Ker je bilo to prav na ovinku, delo ni bilo težko, saj se tračnice tam same rade ravnaajo. Vse je bilo opravljeno v pol ure; nekako ob desetih zvečer. Dali smo znak, da je delo opravljeno. Skupaj smo se vrnili do naše hiše. Tu pa smo zagrešili eno največjih napak. Brat Franc je vrgel ključ v hlev, čeprav je imel ta ključ meter dolg ročaj.

Partizani so odšli. Z bratom sva čakala in priskuškvala, kdaj bo pripeljal vlak — kdaj se bo zgodilo...! Nekaj pred polnočjo je pripeljal. Slišati je bilo močan udarec, nato ropot, potem pa še nekaj časa puhanje parne lokomotive, nakar je nastala tišina. Seveda sva po tem pričakovala, da bodo Italijani iz bližnje čuvajnice streljali vso noč...!

Ko se je zdanilo, je šel brat Franc po gozdu nad železniško postajo Birčna vas na delo tako kot vsak dan. Ostali oče, mati, mlajša brata Ivan in Tone in jaz pa smo bili doma. Gledali smo proti progi. Kmalu po sedmi uri, ko je bilo sonce že visoko, so začeli prihajati po progi iz čuvajnice Italijani, nato pa še iz postaje Birčna vas. Nekako ob deveti uri je pripeljal iz Novega mesta delavski vlak z delavci in stroji za dviganje. Na njem je bilo tudi veliko število italijanskih vojakov. Začeli so popravljati železniško progo.

Ob dvanajsti uri sem bratu nesel jesti in se kmalu po tem vrnil domov. Italijani so progo do ene ure popoldne že popravili, lokomotivo pa so pustili na nasipu, tako kot se je prevrnila. Razumljivo, da je bila zanje pomembnejša železniška proga, po kateri so vsak dan vozili nafto iz Romunije preko Karlovca in Ljubljane v rafinerijo v Trst.

Vem, da skoraj ni partizana, ki se je bojeval na Dolenjskem, da ni šel preko proge iz smeri Dolenjske Toplice — Ljuban — Podgrad pod Gorjanci med železniškima postajama Birčna vas — Uršna sela. Ta del proge so do kapitulacije Italijani močno nadzorovali.

Nestrpno sem čakal, da se vrne brat s službe. Hotel sem mu povedati, kako besni so bili Italijani in kaj so govorili. Vendar sem ga čakal zaman. Italijani so nekaj zasumili, ker je pri kosilu zaspal in so ga aretirali. Odpeljali so ga v Novo mesto, kjer so ga zasliševali in mučili. Ker pa ni ničesar izdal, so ga odpeljali v taborišče Rab in od tam v Renici. Domov se je vrnil šele leta 1944, ko se je tudi vključil v NOV.

● S smrtjo so nam grozili

Po tistem, ko so progo popravili, so se Italijani spustili kot zveri proti Ljubnu. Najprej so ob cesti zažgali Vidmarjev kozolec, katerega lastnik je bil

iz Birčne vasi. Nato so prišli do naše hiše. Vse so nas odgnali za hišo pod oreh. Pred nas so postavili tri puško-mitraljeze in začeli zasliševati. Nekdo med njimi je znal za silo slovensko. Seveda so hoteli vedeti, kdo je razrušil progo. Ko je pri nas potekalo razjarjeno zasliševanje, so ostali Italijani nadaljevali pohod proti Jeničevi hiši in zidanicam, ki so bile v večini primerov s slamo krite. Tistega dne je v Ljubnu zagorelo približno trideset zidanic, Jeničeva hiša in gospodarsko poslopje. Medtem ko so nas zasliševali pod orehom, so v hiši lomili in razbijali pohištvo, obleke in posteljnino pa so odnesli. Po tistem, ko z zastraševanjem niso ničesar dosegli, je stopil k

zašusnica in določna beseda: »Govoriii!« Italijanski poročnik je ukazal vojakom, naj preiščejo hlev in potem vse zažgo. S krampi so šli v hlev in so kopali pod jaslami. Ključ, ključ, zdaj bodo našli ključ, s katerim smo uničili progo, mi je vrelo v glavi. V senu sem imel spravljenih tudi nekaj nabojev za puške. Sreča, velika sreča — pri pragu niso iskali. Na srečo tudi ni nihče stopil na ključ, ki je bil pod listjem samo toliko, kolikor ga je krava nanesla zjutraj z nogami.

Moj neprestani pogled proti hlevu je dva fašista hudo vznemirjal. Potem sem zagledal, kako so proti nam vodili Jeničevo družino, tudi staro mater, ki je imela že več kot osemdeset let in se je opirala na bergle. Tudi edino kravo so jim odpeljali. Potisnili so jih k nam pod oreh. Za italijanskimi vojaki je prišel še njihov kapetan, ki je vodil požig zidanic in Jeničeve domačije. S podpolkovnikom sta izmenjala nekaj besed. Spet so nam grozili, da bodo vse požgali, če ne povemo, kdo je uničil progo. Podpolkovnik je zahteval, da tudi naši hišo zažgo, fašist pa, kdo ve zakaj, je bil proti. Hudo sta se sporekla, a na srečo je obveljala fašistova volja — hiša je ostala cela. Tudi Jeničeve so pustili pri nas, skoraj bole in boste. Preden je italijanska drhal odšla, je podpolkovnik še dejal, da so progo uničili civilisti. Če bi to storili partizani, bi tudi streljali, je dejal. Zagrozil je, da če bo proga še kdaj razkopana, bodo požgali ves Ljuban in bližnje vasi, vaščane pa postrelili.

Bil je to najstrašnejši dan v mojem življenju.

Ko so Italijani odšli, so se Jeničevi začasno nastanili v našem hlevu, pozneje pa so odšli v svojo zidnico. Nekaj dni nismo bili sposobni za nikakršno delo.

Ko se spominjam tega nepozabnega dogodka, mi večkrat pride na misel, da smo italijanskega okupatorja napačno ocenjevali. Pogosto smo (in to še vedno počnemo) govorili, da so bili samo fašisti zveri in pri tem ocenjujemo italijanske kraljeve vojake drugače. V letu 1942, takrat ko so bili na višku moči, nisem nič razlikoval ene od drugih, niso bili eni boljši od drugih. Požigali in kradli so oboji! Sebe v letu 1943, ko so bili italijanski vojski šteti dnevi, je začela pri kraljevi vojski morala padati in so nekateri že iskali veze s partizani, posamezniki pa so tudi vstopili v enote NOV.

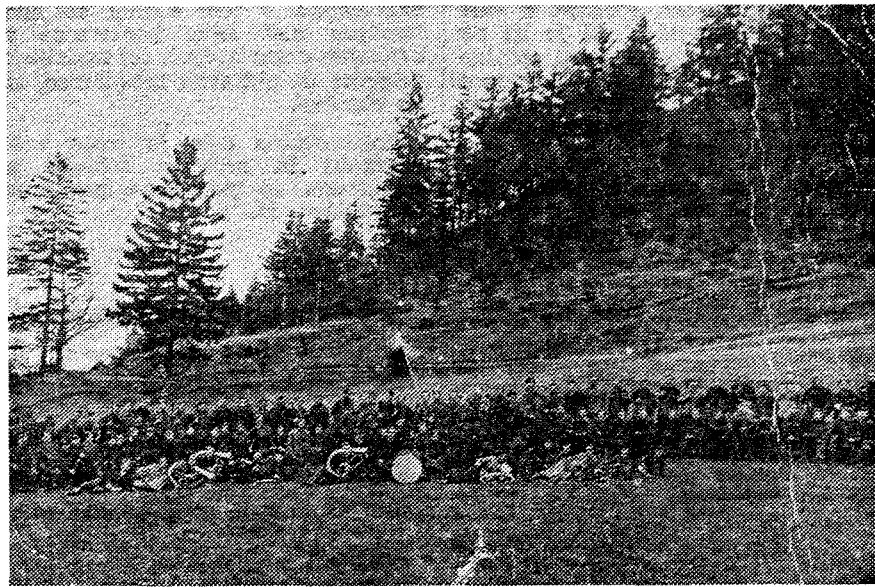
Pripis:

Kmalu po opisanem dogodku je bila spet na istem mestu razrušena železniška proga. Vlak so tudi napadli, pobrali plen in ujeli vojake, ki so varovali vlak.

STANE ERJAVEC

fotografija z vprašanjem

Tovariš Lado Jelen iz Medvoda, katerega pojasnilo k fotografiji z vprašanjem, objavljeni v 19. številki TV 15, smo objavili v prejšnji številki, nam je poslal fotografijo (predstavljamo jo danes) s pripisom: »Se ena fotografija Gradnikovega bataljona, slikana 11. novembra 1944 na Stari Oselnici — ob podelitvi spomenic iz leta 1941 nekaterim zaslužnim tovarišem.

JERINOVA MICA

Šešče pri Preboldu so izredno lepo urejena vas. Na vsakem oknu roža pri roži, pometena dvorišča, hiše skoraj vse prenovljene, enako tudi nekatera gospodarska poslopja.

Na združenem domu je vzdana spominska plošča. Tam so zapisana imena ustreljenih, padlih, umrlih v taboriščih; tudi Šešče so veliko prispevale v boju za svobodo.

Nad vasjo je Jerinov grič in na vrhu Jerinova domačija; hiša in gospodarsko poslopje. Tukaj je kakšnih šest desetletij domovala Mica. Vsi so jo tako klicali. Drobna, nad vse živahna ženica. Pravi advokat. Spomin pa tak, da so kronisti radi prihajali po drobne podatke. Pravijo, da je »imela v glavi« pol Savinjske doline.

dra, Šentjurčevu. In še mnoge druge.

Kratek molk, nato pa:

— Z Jerico sva hodila v Griže. Tam smo igrali same napredne igre. Učil nas je prekaljen komunist Peter Šprajc, ki je že leta 1941 padel. To je bil človek, resnični borec za delavske pravice! Igrali smo tudi v Preboldu. V Grižah je sodeloval Albin Vipotnik, v Preboldu Slavko Šlander. Ko smo igrali »Celjske grofe« in »Veliko puntarijo«, nas je obiskal avtor Bratko Kreft; celo šmin-kati je pomagal. Ja, to so bili časi!

Za tem je povedala, da je nekaj let delala v tekstilni tovarni, kako je bilo takrat, ko so zaprli brata in še mnoge druge, kako se je bratova žena Trezi s hčerko Jožico težko preživljala, kako je hodila prosit župana, ki ji je često zabrusil: komunistov mi ne podpiramo!

— Vojna je prinesla gorje. Zame ne toliko, kot za brata in njegovo družino. Ja, še tole sem pozabila, kako smo spravljali Tomaža Kvedra v celjsko bolnišnico. Ne vem, a zdi se mi, da je bilo devetindesetega leta. Dolgo sem vedela, da je v podstrešni sobici bratove hiše nek tujec, nek študent; brat mi ni hotel povedati, povedala pa mi je njegova žena Trezi. Nekega popoldneva pa

brat ves vznemirjen: »Mici, takoj dobi voznička. Nekega moramo prepeljati v bolnišnico. Hitro!«

Hm, kam naj grem? In sem se takoj spomnila na Pezgosovega Jožka. Veljal je kot zlata kmečka duša. Če je le utegnil, nikomur ni odrekel. In grem. »Ja, pa kdo je tisti, ki ga bom vozil?« je hotel vedeti. Jaz pa: »Naš Francelj vam bo vse razložil.« On nazaj: »A tak, Francelj te pošilja. Potem pa že vem, za kaj gre. Takoj bom tam gori.«

In res je bil. Najprej k zdravniku v Zalec. Zdravnik ugotovi vnetje slepiča. Takoj v bolnišnico. In Pezgosov Jožko je varno vodil konja. Tudi plačila ni maral. Po vojni, ko je zvedel, koga je takrat vozil, se je široko nasmehnil: »Hudiča, tako živino sem prevažal!«

Res je, nekateri kmetje niso odpovedali pomoči tudi med vojno. Saj se spominjam, ko so brata ustrelili, ženo in hčerko odpeljali v taborišče, hišo pa zapečatili. Takrat je na našem, Jerinovem griču, zavlada la žalost. Ostalo je nekaj kokoši, ki so jih pobrali »dobri« ljudje. In pes Bobi.

Vedno je bila videti trdna, zdaj pa so ji solze zalile oči, glas je bil trepetajoč, zadušljiv. Ko si opomore, nadaljuje:

— Dolgo nismo vedeli za naši dve. Po dolgih mesecih prvo sporočilo: Trezi v Auschwitzu, Jožica pa v otroškem taborišču. Hodila sem od vasi do vasi, poizvedovala pri sorodnikih ustreljenih. Zbrale smo se in šle na prvi obisk.

To so nas bili otroci veseli! In, ko smo se vrstile, so prihajali ljudje in spraševali, kje so, kako živijo, nekateri pa so ponudili pomoč v živilih. Ne vem, v katerem taborišču je bilo: aha, Metten. Fantje so se med kosilom sporekli, bo Hitler zmagal ali ne. In en po bič mislim, da je bil nekje iz Zgoranje Savinjske doline doma, je posodo, polno fižolove juhe, zagnal v Hitlerjevo sliko in zavpil:

— Tale norec že ne bo zmagal! Pritekel je dežurni in začel kričati, kdo neki je tak prasec, ki si drzne nekaj tako podlega. Vsi vprek so govorili, da so se med seboj stepili in v gneči so fantu izbili skodelo, ki je zletela v sliko na steni. Vprašal je nas, ki smo sedele pri mizi v kotu in seveda smo pritrdile, da fant ni kriv. Dežurni pa je zagrozil, da večerje ne bo.

O, večkrat smo jih obiskale. Ko pa sem dobila pošto, bilo je konec štirinširidesetega, da lahko pridem po Jožico, sem bila od sreče vsa iz sebe. In tudi srečanje je bilo nepozabno. Čez dva ali tri mesece se je vrnila še Trezi; za brata Francija pa smo vedeli, da ga nikoli več ne bo...

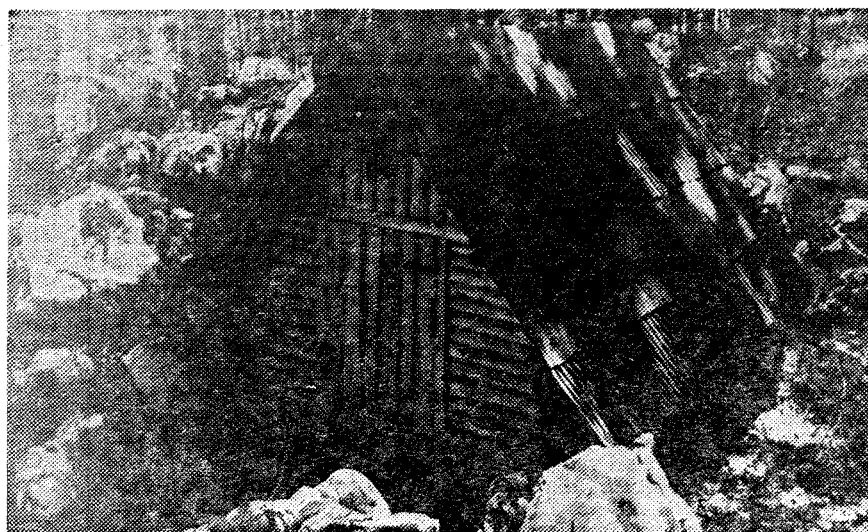
Se je govorila, kako je bilo med vojno, kako so prihajali iz hoste pozno ponoči, včasih tudi podnevi, kako je prenašala pošto in ukanjala nemško policijo in še in še. In vedno je zatrjevala, če bi zmogla, če bi znala, bi spisala knjigo, saj hrani v spominu sto in sto dogodkov, med njimi tudi take, na katere so mnogi pozabili. Ali kaj, ko življenje je tako hitro teče...

Pred dobrim letom se je tudi njeno izteklo. Ugasnilo je mnogo neizpovedanih spominov, spominov, ki jih je hranila Jerinova Mica.

DRAGO KUMER

ZARASLE PRVE PARTIZANSKE STEZE

Krajevna skupnost Črnomelj praznuje 12. avgusta svoj krajevni praznik kot spomin na prvo oboroženo akcijo partizanov v Beli krajini, ki je bila v noči med 11. na 12. avgust leta 1941 pri vranoviškem nadvozu. Akciji je sledil odhod skupine mož v gozdove. To je bil začetek prve belokranjske partizanske čete, ki se je utaborila v skalovitem pobočju nad Miklarji.

Brunarica na kraju, kjer je bilo prvo taborišče prvih belokranjskih partizanov

Čas neutrudno beži. Šestintrideset let bo kmalu od tega. Mnogo udeležencev takratnih dogodkov že pokriva ruša, nekaj spominov pa je vendar še živih. Tudi narava spreminja podobo. Kjer so bile takrat sončne košenice, pokosene do zadnje pedi, se danes bohota grmičevje in več let nepokošena trava pod njim. Zarasle so tudi poti in steze; najde jih le še dober poznavalec terena.

S tovarišem Jožetom sva se lepega julijskega dne napotila po poteh in stezah, ki sva jih med narodnoosvobodilnim bojem neštokrat prehodila. Obujala sva spomine na ljudi, kraje, dogodke. Šla sva preko košenic Jesenovke, kjer so se poti ločevale; desno proti koti 864, kjer je v zimi iz leta 1942 na 1943 prežmil rajonski odbor, proti vzhodu pelje pot na Grič pri Dobličah, na levo pa po vzhodni strani pobočja Židovca proti Mlakarjem in naprej do prvega taborišča prve belokranjske partizanske čete. Med skalami stoji danes skromna brunarica in v skalo je vsekano še skromnejše sporočilo, da je tu taborila prva belokranjska četa. Času ne more ubežati niti lesena streha brunarice.

Takrat, pred šestintridesetimi leti, je tam stal samo šotor iz avtomobilske cerade. Še danes se dobro spominjam prvega obiska v tem taborišču le nekaj dni po uspelem partizanskem napadu na fašistično patruljo med Črnomljem in Gribljami. Kar ne morem verjeti, kako so takrat partizani slabo skrbeli za svojo osebno varnost. Bilo je precej zgodaj zjutraj, ko sva se s tovarišem približala šotoru. V njem so vsi spali in naju ni nihče opazil. Pred vodom so bile prislone puške, po skalah razložene bombe, zraven pa posoda za kuhanje. Dvakrat sva zažvižgala in takrat so možje skakali iz šotora in grabili puške. Najin stari znanec, komandir čete Lojze Fa-

bijan, je fante kmalu pomiril, nato pa jih ozmerjal, ker ni nihče stražil.

Medtem ko sta Lojze Fabijan in Polde Jerman pripovedovala o napadu pri Gribljah in o poznejšem umiku, je tretji udeleženec napada, Janez Hočevan, vzel posodo za mleko, vtaknil v zunanji žep vojaškega plašča pištolo in odšel v Miklarje po mleko.

Med prvimi »nepoklicanimi« domačini se je s partizani srečal sodarski mojster Peter Maurin iz Dolenje Podgore. Tik taborišča je bila njegova gozdna parcela in ko je nekega dne hodil po njej, se je srečal s partizani. S krepko »lekcijo« o molčnosti se je vrnil domov in nam nekaterim prinesel pozdrave. Vendar o srečanju s »četniki« ni govoril nikomur drugemu.

Prvi partizani so ostali v tem taborišču več kot mesec dni. Njihovo število je naraščalo. Srečevali so se z domačini in prihajali celo v vas pod hribom, od koder so dobivali pomoč in hrano. Pozneje so se preselili h Kozlovemu Zdencu nad Tančovo goro, kjer so ostali vse do odhoda na akcijo proti Bučki. To je bilo zadnje dni oktobra. Med bivanjem v tem taborišču so prav tako hodili na akcije, srečevali so se z domačini in se izpopolnjevali v vojaških veščinah. Besni okupator ni nikoli zvedel, kje se skrivajo in kdo jim pomaga, saj med ljudmi ni bilo nobenega izdajalca. Šele po tragediji na Gornjih Lazah je okupatorju uspel tudi udarec v organizacijo upora.

Seme, ki so ga vsejali prvi partizani, je rodilo v začetku leta 1942 splošno privrženost vstaji, zvestobo ciljem zastavljenega boja in spontano sodelovanje v njem. Zato se partizani v teh krajih nismo počutili varne le v prvih dneh vstaje, ampak tudi v vseh naslednjih letih vojne. In prav zato bi morale biti poti in steze prvih partizanov bolj sveže shojene.

PETER ROMANIC

SIMBOL BOJA

Za osrednjo proslavo v počastitev partijskih jubilejev na Koprskem je bila izbrana Gabrovica, mala istrska vas v Osepski dolini, središče predvojne revolucionarne dejavnosti in NOB v Slovenski Istri. Gabrovica je plačala velik krvni davek, postala je simbol, zgled predanosti, borbenosti in vztrajnosti v osvobodilnem boju in nato v obnovi opustošene dežele. Zato bo Gabrovica s svojo okolico urejena kot zgodovinski park NOB.

Za osrednjo proslavo v počastitev partijskih jubilejev na Koprskem je bila izbrana Gabrovica, mala istrska vas v Osepski dolini, središče predvojne revolucionarne dejavnosti in NOB v Slovenski Istri. Gabrovica je plačala velik krvni davek, postala je simbol, zgled predanosti, borbenosti in vztrajnosti v osvobodilnem boju in nato v obnovi opustošene dežele. Zato bo Gabrovica s svojo okolico urejena kot zgodovinski park NOB.

Na Gabrovico in njeno okolico so bili antifašisti s Tržaškega, zlasti iz Brega, Miljskih hribov in Trsta, navezani že v predvojnih letih. Te vezi pa so se poglobile in utrdile med narodnoosvobodilnim bojem. Tam je bilo žarišče, najbližja zveza za borbo in aktiviste. Zaradi tega in zaradi partizanskih akcij na tem območju so Nemci sklenili, da bodo uničili vas in prebivalce. S svojimi fašističnimi pomagači so 28. maja 1944 izvedli hud napad, oropali in skoraj popolnoma požgali vas, ubili 9 domačinov, med katerimi tudi še ne pet let starega otroka. O tem zločinu in o strahotah Rižarne govori pretresljiva izjava Marije Krmec roj. Barut (Gabrovica številka 4), ki jo je zapisal Albin Bubnič:

Ko so 28. maja 1944 Nemci in Colottijeva banda zgodaj zjutraj prišli oropati in požgati našo vas, sem bila že odšla nabirat česnje, kmalu pa sem se morala umakniti skupno z drugimi našimi vaščani proti hribu, v goščavo. Pri tašči sem bila pustila v varstvo, kot običajno, svojo hčerko Nerino, ki je bila takrat stara štiri leta in pol. Nazaj se nisem mogla več vrniti, ker je bila vas že obkrožena in zastražena. Nemci in fašisti so divjali ves dan, vse so pokradli in odpeljali, ubili pa so devet vaščanov (nekateri so žive sežgali). Tako so ubili tudi mojo hčerko in njeno trupelce sem rešila iz goreče hiše, takoj potem ko so zločinci odšli.

Po požigu vasi smo se združili v kolektiv, ustanovili zadrugo, da smo se lažje preživljali in si med sabo pomagali, ker je bila vsa vas razdejana, ni bilo živeža in ni bilo delovnih rok, saj so bili moški in mladina v partizanih, ali pa v zaporih. Angela Žerjul je imela blagajno, jaz pa sem skrbel za prehrano. Verjetno zaradi izdajstva so naju 15. februarja 1945 prišli aretirati italijanski fašisti, ki so sodelovali z Nemci in ki so imeli svojo postojanko v Podgorju. Ko sem jih zapazila — bilo jih je šest ali sedem — sem hotela zbežati, pa mi ni uspelo in so me ujeli. Tisti dan so ujeli tudi Angelo Žerjul in so naju potem skupaj odpeljali v Podgorje. Spotoma so se za malo časa ustavili v Črnem kaku, kjer so imeli svojo postojanko Nemci, katerim so verjetno poročali, kot hlapci, da so naju ujeli.

V Podgorju so me zaprli v temen in vlažen bunker pod zemljo, potem pa zaskiševali in pretepali. Nič jim nisem hotela povedati. Čez tri dni so naju ponoči odpeljali v Trst. Misliha sem si, da naju bodo zaprli v Coroneo in da ne bo prav hudo, pri Sv. Ani pa so krenili na levo. Takoj sva se zavedli, da naju peljejo v Rižarno in da bo hudo.

V Gabrovici smo namreč že precej časa vsi vedeli, da v Rižarno zapirajo naše ljudi in da jih tam sežigajo, ker se je večkrat iz velikega dimnika kadilo in smrdele po sežganih kosteh.

Ko so naju pripeljali v Rižarno, so naju takoj zaprli vsako posebej, Angelo v tretjo,

mene pa v zadnjo celico na drugi strani, v kotu. V tisti celici sem bila zaprta, sama, 15 dni. Skozi malo lino v vratih sem včasih videla, kako so esesovci spravljali meso v prvo in drugo celico, kjer so imeli svojo shrambo in motor za zračenje ali hlajenje, ki je večkrat brnel, da smo se bali, da nas bo kakšen dan vse razneslo. Potem so me premestili v celico zraven Angele. V celici je bila strašna vlaga, tema in mrzota. Lačna sem bila in me je tako zeblo, da sem mislila, da mi bodo odpadli prsti na rokah in nogah. V tisti celici, zraven Angele, sem bila zaprta dva tedna, potem pa so me premestili v višje nadstropje, v sobo, kjer nas je bilo več skupaj.

Čez tri dni so me zašili v večji sobi v pritličju stavbe, ki je bila blizu vhoda v Rižarno, na desni strani. Za mizo je sedelo več esesovcev, zapisnik pa je pisala neka ženska, ki je vmes tudi prevajala kakšno besedo. Izpraševali so me po italijansko. Spominjam se, da je bil zraven tudi esesovski oficir širokega obraza, ki je imel brazgotino na licu. Ko sem bila zaprta v večji sobi, mi je neki Tržačan, ki se je pisal Costre' in ki je bil z nami zaprt, povedal, da je tisti oficir z brazgotino na licu esesovski polkovnik in da ima visoko funkcijo, v Rižarni pa da pride kakšenkrat. Costre', ko so ga pripeljali v našo sobo, nam je povedal, kako se piše, da je prej vozil taksi, potem pa delal pri esesovcih v pisarni. Tisti oficir, pri katerem je Costre' delal, je večkrat prišel v Rižarno. Costre' nam se je nekoč pritožil: »Danes sem vprašal tistega oficirja, kdaj me bodo spustili domov, pa mi je odgovoril 'Quando diventerai come un'acciuga

asciutta' (Ko boš postal kot posušena sardela). Costre' je bil zaradi takega odgovora zelo užaljen in se je razburjal: »Saj sva skupaj delala, pila kavo in se pogovarjala. Spraševali smo ga, zakaj so ga vendar zaprli, če je z njimi in zanje delal. Odgovoril nam je, da je nekomu napravil ponarejene dokumente in da so ga odkrili. Costre' nam je med drugim pripovedoval tudi o neki ženski, ki so jo esesovci hoteli izpustiti iz Rižarne, ker ni bila Zidinja, potem pa so jo ponoči odpeljali in se ni več vrnila, ker je zahtevala svoje stvari, ki so ji jih odvzeli, ko so jo prijeli. Costre' je vsak dan dobival pakete in hrano, ki mu jih je pošiljala njegova žena. Nikdar ni nobenemu od nas nič dal. Le enkrat nam je ponudil kosček kruha, ki so nam ga dajali v Rižarni, ne od svojega paketa. Rekel nam je: »Vzemite, vzemite moj delež, saj ne morem vsega pojesti. Ker je bil že sit. Podplačal je bil stražarje, ki so govorili italijansko, nekega dne pa so Nemci to zapazili in hrane od zunaj ni bilo več. Italijanski stražarji so bili v službi večinoma v prvem dvorišču ob vhodu, zadnje tedne pa smo jih videvali tudi v notranjem dvorišču. Nekateri so bili še bolj surovi kot sami Nemci.

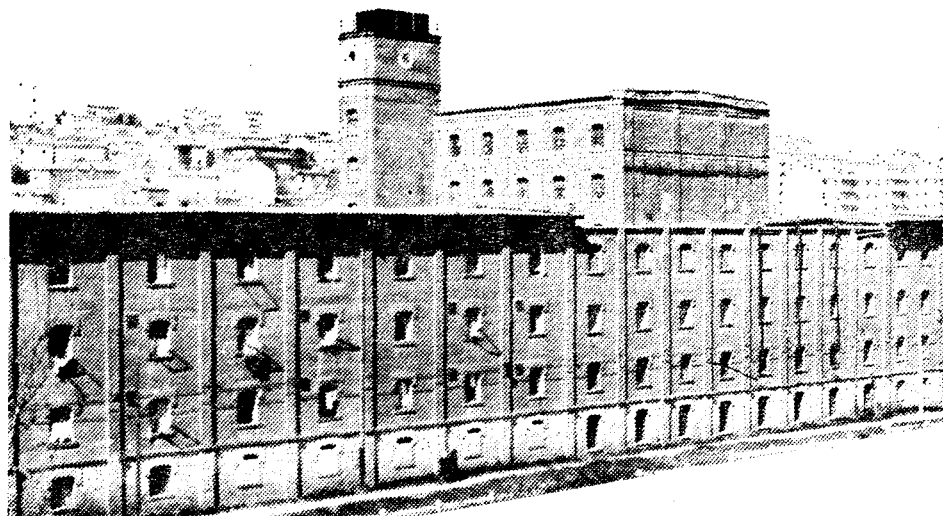
Dober teden pred osvoboditvijo so poklicali Olgo, Lidijo in mene, da peremo na dvorišču vojaško perilo. Približal se nam je mlad italijanski stražar in smo ga vprašali, kaj je novega. Odgovoril nam je, da se je vse zaostri, da pa bo kmalu vsega konec in da se bo vse spremenilo. Z glave je vzel in obrnil svojo čepico, ki je bila znotraj rdeče barve, potem pa rekel: »Voi-terò così la mia beretta.« (Tako bom obrnil

svojo čepico). Spominjam se, da sta bili v celici skupaj zaprti Mara Štoka in neka Marija iz Krajne vasi na Krasu, v drugi celici pa je bil zaprt Marin oče. Nekega dne so pripeljali Olgo, Lidijo, Albino in njegovega očeta. Bili so s Krasa in so se verjetno poznali s tistimi iz Krajne vasi. Iz celice me niso nikdar pustili, pitne vode mi niso nikdar dali, enkrat ali dvakrat na teden pa so mi dali malo vode, da sem si za silo umila obraz. Kadar je bilo bolj vlažno in mirno vreme, sem še bolj čutila dim, ki je uhajal iz visokega dimnika na dvorišču. Smrdele je po sežganih kosteh in človeškem mesu.

Najbolj so nas vse, ki smo bili zaprti v večji sobi, prav nasproti dimnika, prestrašili in presunili grozljivi dogodki v prvi polovici aprila 1945. Opazili smo, da so esesovci 2., 3. in 4. aprila pripeljali v Rižarno in umorili dosti ljudi. Pripeljali so jih pozno zvečer. Okrog 22. ure 2. aprila nas je vse nenadoma prestrašil in nam je šel v kosti strašen krik, ženski glas. Mislili smo, da bodo zdaj pa zdaj prišli tudi po nas in nas odpeljali v krematorij. Takrat so pripeljali več ljudi, ampak nismo videli koliko. Slišali smo le močne, tope udarce, stokanje ljudi, ki so jih zganjali proti krematoriju: »Los! Los! Los!« Angela in jaz sva se tiščali skupaj in se tresli od strahu. Angela je tedaj že vedela, da ji je mož padel kot komisar čete v Stari Sušici, jaz pa o svojem možu, ki je bil v partizanih, nisem nič vedela. Pred očmi pa mi je vedno bila moja uboga hčerka Nerina. Takrat nam je Costre' rekel, da po hoji in glasu spozna tistega esesovca, ki zganja ljudi proti krematoriju.

Naslednji dan smo Lidija, Olga in jaz morale priti odevje, ki so bile vse okrvavljene. Malo prej sem videla skozi okno, kako jih je esesovec privlekel iz tiste barake, kjer je bil krematorij. Ko smo prale, je bila voda rdeča kot kri. Nisem mogla vzdržati. Zvečer je prišel v našo sobo Polizeimaister in nam strogo prepovedal, da ne smemo gledati skozi okno, kaj se dogaja na dvorišču. Kmalu potem smo spet slišali, kako zganjajo ljudi iz večje celice pod obokom proti krematoriju. Tako je bilo tudi ponoči 4. aprila. Nekateri naši tovariši, ki so prisluškovali in tudi Costre', so nam povedali, da so v eni noči esesovci kar 22-krat zganjali žrtve iz tistega prostora pod obokom, kamor so jih pripeljali od zunaj, najbrž iz Coronea, v krematorij. To so bili moji najbolj strašni dnevi v Rižarni. Potem smo zapazili, da esesovci vse minirajo, 29. aprila pa so nas izpuščali ven, po 4 do 5 skupaj. Mene so izpustili popoldne. Šla sem v Škedenj, k svoji teti, pozno ponoči pa sem slišala močno eksplozijo. Preden so Nemci zapustili Rižarno, so porušili krematorij. Odleglo mi je. Prišla je svoboda. Potem nas je čakala še obnova v opustošeni, požgani vasi. Šele na jesen 1945 se je vrnil moj mož, ki je napravil dolgo pot s prekomorsko brigado do bojev za osvoboditev Trsta in potem še v zadnji bitki z Nemci pri Ilirski Bistrici. Ni mi prijetno obujati grenkih in žalostnih spominov, prav pa je, da se napiše in da se ve, kaj vse so počeli naši Nemci in fašisti, kako drago in krvavo smo plačali svojo svobodo. Da se ne bi nikoli več kaj takega zgodilo, da bi živeli in delali v miru, brez strahu pred novo vojno, ki bi vse pokončala.

MARIJA KRMEC

OB 35—LETNICI NAPADA NA DEL 2.GRUPE ODREDOV

Trinajstega avgusta 1942 so nemški žandarji, policisti in raztrganci nad Davovcem pod Krvavcem napadli kurirsko javko in 2. bataljon Savinjskega odreda s štabom 2. grupe odredov na njegovi poti iz Dolenjske prek Gorenjske na Štajersko in prizadejal hude izgube.

Veliko je bilo že povedanega in tudi napisanega, kako je prišlo do tega napada, vendar je prihajalo zaradi pomanjkljivega poznavanja vrste okoliščin do precejšnjih netočnosti. Zaradi zelo pomankljivih virov bodo nekatere podrobnosti tega napada najbrž že za vedno ostale nepojasnjene, toda mnoge stvari so sedaj znane in prav o teh bi rad spregovoril ob 35-letnici tega dogodka.

● Raztrganci so zavpili: »Pustite živega!«

Kokrški odred je za prehod 2. grupe odredov, prek njegovega območja konec julija 1942, poslal na Jelovico dve skupini vodičev, eno izza Storžiča, drugo s Krvavca. Nas ob tej priložnosti zanimajo vodiči s Krvavca in pot dela 2. grupe odredov čez Krvavec.

S Krvavca je iz 2. čete (krvavške) 2. bataljona Kokrškega odreda odšlo na Jelovico šest vodičev domačinov. Vodil jih je poseben kurir štaba Kokrškega odreda, Jože Šolar-Jožica. Vodiča Franca Kunstlja-Mitjo so na poti na Jelovico izgubili že 4. avgusta

v vasi, Ljubno na Gorenjskem, kjer ga je ob belem dnevu ustrelil domačin, ki je bil v službi Nemcev. Jernej Lanišek je padel kmalu po prihodu na Jelovico, tretji Vodič pa se je v neprestanih hajkah na Jelovici izgubil in se pozneje sam vrnil v četo na Kr. vavec. Tako so del 2. grupe odredov, to je 2. (Simonov) bataljon Savinjskega odreda s štabom grupe, v katerem so bili Franc Rozman-Stane, Dušan Kveder, Peter-Skala in drugi, iz Jelovice čez Savo in naprej proti Krvavcu in Štajerski vodili le še trije vodiči: Janez Pregled, Jože Grilc in Jože Slevc. Na poti v štab Kokrškega odreda sta se jim pridružila še kurirja tega odreda, Janez Koselj in Mirko Kraljič-Cene. Čez železniško progo in Savo (11. avgusta pri

FRANC ŠTEFE-MIŠKO

Besnici nad Kranjem) so odšli neopazno. Čez dan 12. avgusta so se zadrževali v Udnem borštu (med Kranjem in Golnikom), zvečer pa so južno pod Predvorom nadaljevali pot čez Možjanco pod Krvavec, kjer so se 13. avgusta zjutraj ustavili pod Kopo, severno nad vasjo Štefanja gora.

Ker je bila komaj trideset ure naprej proti Krvavcu, na nasprotnem bregu, določena zveza s krvavško četo, prek nje pa s štabom Kokrškega odreda, ki se je tedaj nahajal v Žmavcarjih pod Skuto, je štab grupe z bataljonom ostal pod Kopo, na zvezo pa je takoj poslal dva vodiča iz krvavške čete, ki sta vedela za kraj javke.

Javka je bila pri lovski koči Rada Hribarja iz Strmola, v Brezovici, kot temu kraju pravijo domačini. To je skoraj dvajset minut severovzhodno od domačije kmeta Davovca. Tja so borci krvavške čete prihajali na zvezo vsako jutro. Čakali so do osme ure; vse do tedaj, da so se z Jelovice vrnili vodiči z 2. grupo odredov. Tudi 13. avgusta sta odšla na to zvezo Franc Vrhovnik-Risto in Tone Vrhovnik. Iz čete, ki je tedaj taborila v Blateh nad Lenartom pod Krvavcem, sta odšla že v ranem jutru. Spotoma sta se ustavila v Ambrožu. Pogovarjala sta se z vaščanom, nato pa mimo kmeta Vižničarja in čez greben Trdonik, že okrog sedme ure, prišla do lovske kočice. Ker ob prihodu h koči nista našla vodičev oziroma partizanov, sta pogledala še pod prag, če ni morda tam kakšno sporočilo. Ko se je za tem Risto ozrl okrog kočice, je ob robu goščave, v oddaljenosti okrog dvajset metrov, zagledal štiri oborožene moške v civilu, ki so ga s krenjami povabili k sebi. Misleč, da so vodiči, oziroma partizani, ki jih čakata, je rekel soborcu Tonetu: »Glej, tu so! Zdaj jih bova pa lahko peljala v četo!« In je odšel proti njim. Na pol poti ga je prvi od skupine pozdravil z dvignjeno pestjo: »Smrt fašizmu!« In ko jim je Risto odzdravil »Svoboda narodu« ter nameraval puško z rame prenesti v roke, so ga trije od njih zgrabili in podrli na tla. Četrti je zgrabil Toneta. Ker pa je zgrabil tudi za puško, se mu je Tone izmuznil in naglo odskočil. Toda že ga je zadel kratek rafal brzostrelke.

(Se nadaljuje)

Erna Muser

Vidi Janežičevi

Objavljamo pesem Erne Muserjeve o revolucionarju Vidi Janežičevi, o kateri so zbrani spomini Alenke Gerlovičeve v knjigi »Slovenke v narodnoosvobodilnem boju II/2«, stran 1060—1063. Vida Janežič je bila že pred vojno levo usmerjena in s svojim ilegalnim delom stalno v smrtni nevarnosti. Prestala je mnogo mučenja, dokler je sovražnik 6. oktobra leta 1944 ni sam likvidiral, v celici, ker je pač ugotovil, da iz nje ne bo spravil niti besedice izdajstva. Tako je postala preprosta profesorica narodni heroj in želja ter predlog je, da bi se poljanska gimnazija v Ljubljani imenovala po njej.

Vida, sopotnica z belokranjskih cest,
brezove gaje, graščino ob Kolpi se pomniš?
Vida, tovarišica z osirotelih gora,
bela si breza, samotna si skala postala.
Vida, karkoli že pride, gore bodo ostale,
ceste prepletale trudno, izmučeno zemljo.
Bela si breza in skala samotna postala,
nikdar se več ne odtrgaš ne v dalj ne v višave.
O, če se vrnem, vse ceste še enkrat prehodim,
bele vse breze, vse skale samotne objamem.
O, če se vrnem, v vsakem dihljaju bo sreča,
v vsakem koraku življenje in bridka lepota.
Vendar grenko in težko bo živeti na svetu,
dolga nepoplačana bo slednji trenutek do smrti.
Vida, kdor najbolj je ljubil — do zadnje boleče minute,
bela ko breza, skala samotna in nema.
Da si umrla, je mati skrivaj napisala.
Smrt — to ni zlo, to le težkega del je življenja,
pravi prijatelj, ki včasih se z njim pogovarjam
v grob mu neznan in daljni iz sten nesvobodnih.
Zlo je umiranje, ko si ves sam in samotni,
ko se poslavljajo čuti, vse, s čimer si zemljo objemal.
Vida, nečesa ni vedel tovariš v trpljenju:
Zlo je zločin, če stro te pri zdravem telesu.
Sonce morda je sijalo v poslednjo samoto,
risalo križe z zamreženih oken na steno.
Vida, nihče ti ni ustnic molčočih poljubil,
las prepotenih pogladil ti z vročega čela,
stisnil pogumne, umirajoče ročice.
O, če se vrnem — kadar bo sonce sijalo,
ne da bi križe zlovesče na stene metalo,
v vsakem pramenu vsemirnem, ki svet bo ogreval,
blesk tvojih iskrnih oči na vsa pot slovenska bo seval.
Erna Muserjeva, Ravensbrück/Neubrandenburg 1944/45

Dve knjižni noviteti

Partizanska knjiga v Ljubljani je izdala knjigo OGENJCA, pisatelja Aleksandra Gale-Petra, tragedijo o partizanskih ranjenicah, ki so po izdajstvu enega izmed njih, raje umrli kot da bi prišli v roke fašistom. Tragedija se je odigrala v času velike italijanske ofenzive na osvobodeno ozemlje leta 1942. Doktor Gala je svoje delo posvetil partizanskim bolničarjem in prebivalcem Loškega potoka, ki so vedno nesebično pomagali ranjenim partizanskim borbencem. V tem dogodku je najbolj tragična oseba partizanska bolničarka Mimica, ki je morala opraviti žalostno, a pogumno delo, postreliti ranjence. Kljub vsemu pa so trije preživeli tragedijo, o kateri tako lahko danes verodostojno pripovedujejo. Pripoved o usodi ranjencev v bolnišnici

ci na Ogenjci se bere kot roman, ki pa ni plod bujne pisateljeve domišljije, ampak krute resničnosti naše narodnoosvobodilne borbe. Pisateljev slog je občutljiv, prizadet in poln bolečine, kot je v uvodnem razmišljanju zapisal Karel Grabeljšek.

Drugo pomembno delo pa je izid zbranih pesmi Vere Albrehtove in Katje Špurove v knjigi z naslovom RAVENSBRISKE PESMI, ki jo je izdala Pomurska založba, opremila pa Cita Potokarjeva. Pesmi je uredila in za tisk pripravila ter napisala izčrpano spremno besedo in opombe Erna Muserjeva. Iz njenega teksta je razvidno, da gre pri zbirki za ravnstoriške pesmi, ki nam odkrivajo dve značilni, a različni taboriščni podobi: ravnstoriško, del brez in-

dustrije in esesovskih delavnic in podoba delovnega taborišča, ravnstoriške podružnice Barth ob Baltskem morju. Iz pekla taborišča in goreče želje po domu so zrasle pesmi obeh jetnic, Vere Albrehtove in Katje Špurove, čeprav je bilo imeti papir in svinčnik v taborišču smrtno nevarno. Zanimiva pa je tudi pot, ki so jo te pesmi imele, kako so bile pisane, (to velja zlasti za Katjin zvezdčič) prepisovane, kako so prišle med ljudi. Pot je neverjetno podobna poti ljudskih pesmi. Pesmi obeh avtoric so preproste in jasne, bridko obtožujoče, so umetniška izpoved in dokument nekega minulega, a v naši zavesti še zmeraj živega časa. Časa, ki mora v naši zavesti in zlasti v zavesti mladih tudi ostati, kot je zapisala v uvodu Erna Muserjeva.

Severni predel Bloške planote z Ravnikom in okolico je bil povezan s Cajnarji — Sv. Vid. Celoten teritorij je bil združen v rajonski komite KPS. Za sekretarja tega komiteja je bil imenovan Franc Rudolf iz Kremence, člana pa sta bila Lojze Zakrajšek iz Ravnika in Leopold Mramor iz vasi Slugovo.

Drugi del, južni predel Bloške planote, pa je bil organizacijsko vezan na rajonski komite KPS Loške doline — desni breg Obrha. Partijska celica Ravnika, ki je bila povezana v rajonski komite KPS Ravnika — Cajnarji, je vzdrževala tudi zvezo s partijsko celico Nova vas, vendar samo s sekretarjem Tonetom Šrajem-Aljošo.

Člani partije iz Ravnika smo kmalu po ustanovitvi celice začeli zbirati fante, ki bi bili sposobni prijeti za orožje. Tako smo že v decembru 1941. l. v vasi Ravnika in sosednjih vaseh imeli v skupinah organiziranih nad štirideset fantov v starosti od dvajset do trideset let. Velika večina teh je že odslužila vojaški kadrovski rok. Bili so večji upravljalci z orožjem. Ti oboroženi mladi ljudje so zbrali orožje, združevali v svojih vrstah nove mlade fante, jih oboroževali in pripravljali za upor proti okupatorju. Oboroženi so bili s puškami, s tremi puškami-trilazji, ročnimi bombami, pa tudi z minami. Imeli so mnogo nabojev za puške in puškomitraljeze. Delali so na obrambnih načrtih za primer, če bi skušal sovražnik prodreti na njihovo ozemlje. To naj bi preprečili s prekopom in zasekanjem cest. Oborožene skupine so bile že prvi zarodek narodne zaščite.

Dobro smo se povezali s skupino partizanov na Koljčku in pozneje z novo ustanovljenim bataljonom »Ljubo Šercer«, ter z njegovim komandantom Milošem Zidanškom. Z njim smo se dogovorili, da bomo pod njegovim poveljstvom in da nas lahko pokliče na pomoč za oboroženo akcijo, kadar koli bo to zahteval partijski boj.

Tudi na območju Kremence, oziroma Cajnarjev, je organizirala partijska ce-

lica več fantov, jih oborožila ter razdelila po skupinah. Tudi ti so bili povezani in so bili pod poveljstvom komandanta Šercerjevega bataljona Miloša Zidanška.

Organizacijske priprave oboroženih fantov, povezanih v skupine v tem predelu Notranjske, so bile zelo dobre. Prav tako je bila dobra povezava s Šercerjevim bataljonom in njegovim komandantom Milošem Zidanškom, ki je bil poveljnik vseh teh oboroženih skupin. S tem so bile vse skupine, oziroma narodna zaščita, sestavni del bataljona Ljubo Šercer.

Zaradi takih priprav je bilo razporejenost ljudstva zelo borbeno. Zato so po predlogu Miloša Zidanška začeli formirati teritorialni vojaški štab. Tega so osnovali 6. januarja 1942, na cerkveni praznik sv. treh kraljev v Ravniku v gostilni Turk, po domače pri Milavcu. V teritorialni vojaški štab so imenovali tovariše: Stanka Lenarčiča iz Nove vasi, gostilničarja in trgovca ter bivšega poslanca beograjskega parlamenta, Izidorja Horvata, učitelja in upravitelja šole pri Sv. Duhu, Antona Turka, gostilničarja in trgovca ter Lojze Zakrajška, kmečkega sina. Oba sta bila iz Ravnika. Na sestanku je bil oblikovan štab tudi Franc Popit, ki je v uvodu naglasil namen tega štaba in obrazil naloge, ki so jih čakale na tedanji stopnji razvoja NOB.

V razpravi so govorili o pripravah za splošno vseljudsko vstajo proti okupatorju, o splošni mobilizaciji ljudskih in materialnih sil, o skrbi partizanskih borcev, o nalogah prebivalstva na tem območju in posebno še o nalogah na osvobodjenem ozemlju. Teritorialni vojaški štab naj bi deloval na območju Bloške planote in Cajnarjev, s centrom pri Sv. Vidu. Med njimi naj bi na območju pogorja nad Begunjami, Logatcem, Borovnicami, Igom, Karlovcem, Sodražico in Loškim potokom. Predvideno je bilo, da bi z Narodno zaščito zastražili vse prehode in ceste, ki vodijo na Bloško planoto, Cajnarje in Sv. Vid.

Odlomek iz knjige Jožeta Tekavca »Dnevi preizkušnje«, ki bo izšla septembra letos

Zarodek narodne zaščite in priprave za vseljudsko obrambo

Vsak član štaba je prevzel določeno dolžnost. Stanko Lenarčič in Anton Turk sta prevzela organizacijo materialne pomoči (hrane, denarja in drugega materiala). Izidor Horvat je bil odgovoren za obveščanje, agitacijo in propagando. Lojze Zakrajšek pa je prevzel vojaške naloge in povezoval s Šercerjevim bataljonom, oziroma z njegovim komandantom Milošem Zidanškom.

Čez tri dni, 9. januarja, je potekalo partijsko posvetovanje v vasi Hribarjevo, v hiši Krašovec, po domače pri Tonclju. Posvetovanje je sklical Miloš Zidanšek, član centralnega komiteja KPS. Udeležili so se ga: za rajonski komite KPS Loške doline — Obrh, Franc Plos, za rajonski komite KPS Ravnika — Cajnarje, Franc Rudolf in Lojze Zakrajšek ter za partijske celice bataljona Ljubo Šercer — namestnik komandanta bataljona Mirko Bračič. Na posvetovanju je bil tudi Janez Hribar-Tone.

Razpravo je vodil Miloš Zidanšek. Pogovarjali so se o dejavnosti partijskih ce-

lic in terenskih odborov OF, o sovražni dejavnosti nekaterih ljudi, o gibanju italijanske vojske ter o borbenem razporejenosti borcev bataljona »Ljubo Šercer«.

Janez Hribar je kritično ocenil politično delo partijskih celic na terenu. Dejal je, da partijske celice v Loški dolini niso izpolnile nalog, za katere so se dogovorili na zadnjih sestankih. Niso šle v politično akcijo med množice, da bi ustanovili terenske odbore OF na vasi. Ti so bili ustanovljeni samo v nekaj vaseh. Domala enako stanje, ali morda še slabše, je bilo v južnem predelu Bloške planote, kjer so obstajali v vaseh samo zaupniki OF.

Na območju severnega predela Bloške planote, v Ravniku z okolico ter Cajnarjev z okolico, pa je bilo stanje ugodnejše. Tu je bilo več aktivnosti in uspeha pri ustanavljanju odborov OF.

Nadalje je Hribar pojasnil, da se je pri Sv. Vidu že večkrat pogovarjal z duhovnikom Žužkom in Pezdrijem o ciljih OF in NOB, a da do tedaj še ni dosegel

nikakega uspeha. Prosil je, da bi se kdo poskušal z njima nadaljevati razgovore.

Pogovorili so se tudi o sovražni dejavnosti posameznikov proti NOB in ugotovili, da se župan Anton Tekavec in tajnik Franc Strle od Sv. Vida, večkrat pripeljeta z vozom ali prideta celo peš na karabinjersko postajo v Novo vas, posebno takrat, če se je v njihovem kraju pripetilo kaj novega, kar je bilo v zvezi z našo borbo. Verjetno sta nosila tudi poročila o gibanju partizanov in o dejavnosti OF. Zato so sklenili, da bi temu namenili več pozornosti.

Bistvo tega posvetovanja je bilo, da so se dogovorili za enotne politične in organizacijske naloge, ki naj bi pripravile ljudi, da bi aktivno podprli partizanske čete v oboroženi akciji na italijanske postaje. Te naloge so se nanašale predvsem na območje Ravnika z okolico ter Cajnarje — Sv. Vid z okolico.

Zidanšek je nato prosil za soglasje rajonske komiteje, da naj bi oborožene skupine fantov, ki so povezane v narodni zaščiti na območju Ravnika in Cajnarjev, prišle v sestav bataljona »Ljubo Šercer« in bi jih lahko poklicali, če bo potrebno pomagati bataljonu pri oboroženi akciji. Njegov predlog so sporazumno sprejeli.

☆

V tem času je bila zelo huda zima. Mraz se je stopnjeval vsak dan. Sneg je škripal pod nogami, v obzoru pa je grizlo in trepalnice na očeh so se lepile od mraza. V najhujšem mrazu se je Šercerjev bataljon odločil, da bo organiziral pomembno akcijo na železniško progo Ljubljana — Trst.

V noči med prvim in drugim februarjem 1942 je napadel železniško postajo Verd. Po akciji so se partizanski borci umikali skozi vasi Zavrh, Pokojišče in Padež na območje Cajnarjev — Sv. Vid. V teh dneh je neprestano snežilo. Zato je bil pohod partizanov zelo naporen. Ustavili so se v vaseh: Otave, Zupeno, Koščaki, Kranjče in Gora. Po-

treben jim je bil počitek, da bi si nabrali novih moči. Zasedli so obrambne položaje. Štab bataljona je imel svoj sedež v vasi Gora.

Ko so partizani prišli v vas, so jim ljudje dajali hrano in toplo ognjišče. V vasi Gora so moški prebivalci okrog vasi organizirano postavili oboroženo stražo. Mlade fante so poslali tudi več kilometrov daleč v patrulje, posebno v tiste smeri, od koder so pričakovali prihod Italijanov.

Štab bataljona je predvideval, da bodo Italijani hajkali za njimi in jih napadli. Zato se je odločil, da bo po dogovoru na sestanku, devetega januarja v vasi Hribarjevo, poklical na pomoč »narodno zaščito«, fante, ki so bili oboroženi in organizirani v skupinah z območja Ravnika in Cajnarjev z okolico. Vseh oboroženih fantov na obeh območjih je bilo tedaj okoli sto.

Komandant bataljona Miloš Zidanšek je zahteval od sekretarja rajonskega komiteja Franca Rudolfa, da bi naj izdal proglas o vsesplošni ljudski vstaji za prebivalce tega območja. Franc Rudolf je bil domačin in prvi organizator NOB v letu 1941 in v začetku leta 1942 na območju Kremence, Cajnarji in Sv. Vid. Ustanovil je prvo partijsko celico v tem kraju. Ustanavljal je terenske odbore OF, v vseh zbiral orožje in hrano za NOV in organiziral fante, da so se oborožili ter so bili pripravljeni boriti se, kadar bi bilo to potrebno.

Rudolf se je tedaj znašel med dvema mišlmama: kamnoma. Poveljstvo bataljona z Milošem Zidanškom je od njega zahtevalo, da izda proglas za vstajo. Prebivalci vasi pa so zahtevali, da ne stori kaj takega sredi tako hude zime. Ta odločitev je bila zanj zelo težka. Sprejeti bi moral vso odgovornost za neuspeh. Vedel je, da so domači fante še neizkušeni za tako odločilno dogajanje, kot je vseljudska vstaja. Zato se je odločil, da tega proglasa ne bo izdal. Poslušal je ljudi, ki so mu to odsvetovali. S to odločitvijo je vsesplošna ljudska vstaja v tem predelu Notranjske tedaj dokončno propadla.

v nekaj vrsticah

ŽALEC

Praznik občine Žalec je prinesel tudi velike pridobitve občanom. Osrednje prireditve so bile v KS Trnava, kjer so slavili tudi uspehe solidarnostnega prelivanja sredstev in udarniškega dela. Dobili so asfaltirano cesto, uredili podružniško šolo v Orli in vrtec, kulturni dom, postavili spominsko obeležje žrtvam fašizma, športniki pa so dobili dvojne igrišče. Mladinci so opravili 2000 delovnih ur. Med pridobitve sodita tudi dve avtobusni čakalnici v Sentrupertu in več manjših, a pomembnih ureditev. Tudi vozniki motornih vozil so dobili novo učilnico v Sempetru, v Žalcu avtobusno postajo ter izročili ključke več kot 100 stanovanj. Prebold pa je dobil prenovljen bazen. Posebni odbor bo, kot je to že običaj, izdal tudi monografijo kraja, kjer poteka praznovanje. Ob koncu praznovanj pa sledi vsako leto slavnostna seja vseh zborov občinske skupščine in družbenopolitičnih organizacij ter društev.

Darko Naraglav

TREBIJA

Letos bo kraj 26. julija že tretjič praznoval svoj praznik v spomin na prvi oboroženi spopad z okupatorjem in v spomin prvih žrtev nacizma iz tega območja. Junija leta 1942 je na tem območju prvič počila partizanska puška v vasi Podgora. V tem času je okupator pobil tudi šest domačinov v Brodeh pri Škofji Loki. Več družin iz teh krajev je bilo tudi preseljenih v taborišča ali pregananih, večji del prebivalstva pa je bilo zaprtih v okupatorjevih zaporih. Večina je sodelovala v NOB.

Franč Galičič

DRAVOGRAD

gradu je 16. in 17. julija praznoval krajevni praznik. V ta namen je bila organizirana svečana proslava s kulturnim programom. Pripravili so tudi svečano tekmovanje koscev in grabljic ter šaljivi nogomet, tek preko preprek in kolesarske dirke. Za zaključek so bile še konjske dirke.

Franjo Srebotnik

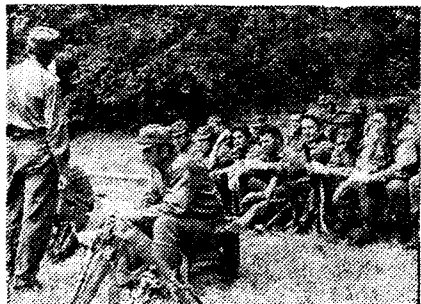
TRNOVLJE

Člani ZB in VVI iz Trnovelj so zadnjo julijsko nedeljo obiskali Škofjo Loko, Železnike, Dražgoše, Krogo, Radovljico, Bled in Begunje, kjer so si ogledali številna spominska obeležja in muzej v Begunjah. Obiskali so tudi rojstni kraj in hišo Franceta Prešerna. Takih ali podobnih izletov si člani ZB in VVI še želijo.

Viktor Dobrišek

SVETLI POTOK PRI KOČEVJU

K nenehni krepitvi vrst naše splošne ljudske obrambe prispevajo tudi enote teritorialne obrambe. V ta namen v Svetlem potoku na Kočevskem deluje šolski center v katerem pripadniki enot teritorialne obrambe poglobljajo in dopolnjujejo

vojaško znanje, ki so si ga pridobili že med služenjem roka v JLA.

France B.

RAVNE

Peto srečanje članov Združenja slovenskih železarn bo 27. avgusta v Krmi pri Zgornji Radovni na Gorenjskem. Srečanje slovenskih železarn poteka že peto leto in sicer na pobudo ravnenskih borcev v tej stroki. Do sedaj so bila srečanja v znanih partizanskih krajih, v glavnem v okolici Raven in Gorenjskem.

FRANJO SREBOTNIK

BLEJSKA DOBRAVA

BLEJSKA DOBRAVA. Tu je bilo množično srečanje s pobrateni kraji KS Ravne Bate. Ob tej priložnosti so se kraji ozirli v preteklost, hkrati pa pregledali tudi uspehe in težave danes. V času prijateljskega srečanja je bil tudi bogat kulturni program, v katerem so bile najtopleje sprejete partizanske pesmi. Pri spominskem obeležju je bila prav tako spominska svečanost. Udeleženci so se spomnili padlih aktivistov in skojevcev v tem kraju in okolici. Spominske svečanosti se je udeležil tudi oče padlega sekretarja Franca Kalana iz Kamne gorice.

Jože Urh

BLED

Stanovalci bloka borcev NOV na Bledu ob cesti Za žago, nedaleč od blejske železniške postaje, skrbno negujejo na oknih in balkonih številne rože, ki krasijo to poslopje.

Tudi okolica bloka je urejena in marsikateri turist, ki jih te dni na Bledu ni ravno malo, si z zanimanjem ogleduje to hišo v cvetju.

B. B.

PLANINA PRI SEVNICI

Krajevna skupnost Planina pri Sevnici bo 14. avgusta praznovala svoj krajevni praznik v Podlogu pod Bohorjem, kjer bodo na Lubejevi hiši, v kateri je med vojno delovala politična šola, odkrili spominsko ploščo.

Kraji pa bodo ta dan proslavili še druge delovne dosežke. Med drugimi tudi otvoritev zdravstvenega doma na Planini, razširitev ceste skozi Planino, otvoritev ceste mladinskih delovnih brigad iz Gračnice do Ledinske, začetek obnove kulturnega doma v Sentvidu itd.

Praznovanje s pestrim kulturnim programom se bo začelo ob 10. uri. Na tovariško srečanje pa vabimo vse nekdanje slušatelje politične šole, borce Kozjanskega odreda in aktiviste kozjanskega okrožja, člane sosednjih organizacij ZB NOV, kakor tudi pobrateno krajevno skupnost Ljubljana-Moste, sosednje krajevne skupnosti in vse ostale.

PRIPRAVLJALNI ODBOR

MISLINJA

Pod pokroviteljstvom »LESNE« TOZD gozdarstvo Mislinja in sodelovanjem gasilskega društva je društvo upokoencev iz Mislinje razvilo svoj prapor, ki mu je botrovalo osem podjetij ter pet upokoencev.

Na slovesnosti je sodelovala tudi domača godba KUD »Svoboda«, mešani pevski zbor in pionirji. Ob tej priložnosti je predstavnik pokrovitelja, direktor Ivan Lekeš govoril o delavskem razvoju v Mislinji in o vlogi upokoencev v današnjem času.

S tem, da je DU razvilo svoj prapor, ki bo na zadnji poti spremljal slehernega člana DU, je DU uresničilo še enega od sprejetih sklepov zadnjega občnega zbora.

IVO SKARLOVNIK

TALCEM, USTRELJENIM NA BELEM POLJU — Na dan vstaje slovenskega naroda so prebivalci Hrušice na Belem olju odkrili spominsko ploščo... Tam, kjer so okupatorjevi zločinci pod vodstvom zloglasnega klanca Clementa Druščkeja 27. junija 1942 ustrelili petinštrideset talcev kot maščevanje za napad Cankarjevega bataljona na nemški avtomobil. Spominsko ploščo so vili v li-varni jeseniške železarnе.

Foto in tekst: BRANKO BLENKUS

VRHNIKA

Zbor aktivistov in borcev

Tretjega srečanja nekdanjih borcev in aktivistov, ki so se borili na območju sedanjih občin Ljubljana Vič-Rudnik, Vrhnika, Logatec in Cerknica, se bo 11. septembra letos na Vrhniki udeležilo več kot 6.000 nekdanjih borcev in aktivistov. Tako si bodo borci notranjskega okrožja lahko spet segli v roke, kot so to storili na prvem srečanju v Cerknici in na drugem v Logatcu.

Dan pred velikim zborom in srečanjem nekdanjih borcev bo na Vrhniki nastopila vrsta pevskih zborov in godb na pihala. Vrhnika bo torej tako kot prejšnji gostiteljici pričakala in sprejela nekdanje borce slovenske in tovarjanske vstaje slovenskega naroda.

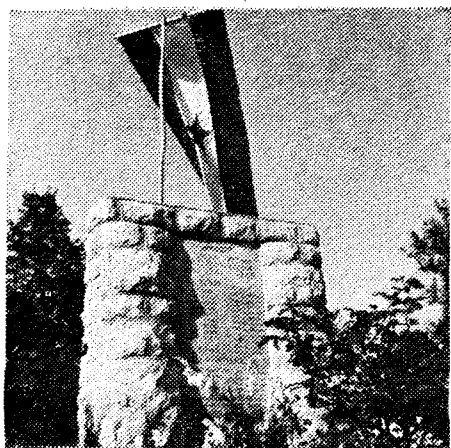
FRANČ JERINA

CELJE V BRKINIH

Mar občinski možje niso vedeli za naš praznik

Letos smo v majhnih brkinski vasi Celje prvič praznovali 26. julij naš krajevni praznik, ki smo ga združili s praznovanjem Titovih in partijskih jubilejev ter z dnevom vstaje slovenskega naroda.

Za 26. julij, praznovanje našega krajevnega praznika smo se odločili zato, ker so Nemci prav na ta dan 1944. leta odpeljali mladino iz naše vasi v številna koncentracijska taborišča. Namreč, v Celjah je bil že od začetka vsake sedež pomembnih političnih organov. Tu je bila med drugim tudi slovenska partizanska šola, konferenca AFŽ, ki se jo je udeležilo več kot 200 delegatov iz okoliških vasi ter slovenske in hrvaške Istre. Izdajstva v vasi ni bilo! Od 41 borcev jih je 11 padlo, štirje pa so umrli v koncentracijskih taboriščih.

Spomenik padlim in umrlim med NOV v Celjah

Prireditve nad Taležem 1944

Med vojno tod še ni bilo cest, bili so le partizanski kolovozi. V juliju leta 1944 pa je v teh krajih, v prelepih košeninah po obronkih Jelovice taborila karavelska skupina Gorenjskega odreda, približno štirideset borcev. Njihova naloga je bila, da čez Jelovico pretovorijo na Primorsko različno blago in tudi nove borce.

Kar pa je bilo najbolj razveseljivo, ta skupina je imela v svojih vrstah tudi igralno skupino, osem ali deset članov. Kulturni referent je bil Ferdinand Mohor-Nande. V veselje vseh je zreziral hudo-mušno igrico »Gospod Lisjak«. Glavna misel le-te je zadevala v živo predvsem tiste neodločne ljudi, ki bi se najraje izognili vsakršni borbi in se ne bi priključili nobeni strani. V nedeljo popoldne konec julija 1944 so to igrico gledali tudi vaščani na Kodraščah. Prišli so še gledalci iz Ribnega in Radovljice, med njih pa so posedli partizani in pripadniki VOS.

Kasneje je bilo prireditev še več, na

planjavi južno pod Taležem. Kdor misli, kaj pa je to posebnega, naj mu bo povedano, da so partizani igrali te igre praktično pred nosom glavnega štaba gestapa za Gorenjsko na Bledu, saj je do njih nesla že navadna puška.

Kot že večkrat, se je tudi to pot našel izdajalec, dekle, ki je vse ovdarila gestapu. Ob treh zjutraj je planil v tabor obveščevalec in sporočil, da se zjutraj obeta hajka, kot ga je obvestil pripadnik nemške policije. Partizani so se začeli takoj umikati. Še dobro niso odšli, ko so priletele prve granate.

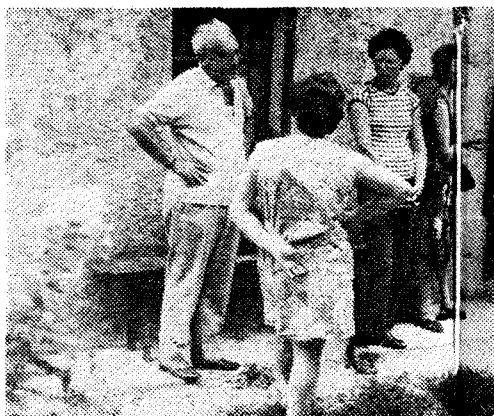
Nemci so pričakovali, da se bodo partizani povzpeli naprej na Jelovico, zato so se le-ti pretkano odpravili dol proti Savi in spravili Nemce v nepopisen bes. Ponoči pa so eni in drugi končno zamenjali položaje. Pohodi gor in dol so bili težki, a žilavi partizani so uspeli.

JOŽE AMBROŽIČ

Spomin na pedagoš

V avgustu 1944 je bil v hiši pri Kar-ničniku v Hotenjah — Spodnja Trebuša — prvi pedagoški tečaj za partizanske učitelje in učiteljice. Na tečaju je profesor Pirnik poučeval petje. Naj bo na tem mestu poudarjeno, da je prof. Pirnik v samotnem gozdu strmih primorskih hribov ustvaril melodijo pesmi »Smrt v Brdih«. Ko so Joža Srebrnič in tovariši dne 11. julija 1944 uto-nili v narasli Soči, je ta novica pretresla vse partizane in vse Primorce. Profesor Pirnik se takole spominja nastanka melodije:

»Nekaj dni po tragičnem dogodku v Desklah je »Partizanski dnevnik«

Pred petimi leti smo uspeli postaviti spomenik žrtvam za svobodo, kjer se ob dnevu mrtvih skromno oddolžimo padlim in unrlim. Letos smo tudi proslavo ob praznovanju našega krajevnega praznika pripravili v neposredni bližini spomenika. Mladina je tudi tokrat pripravila pester kulturni in športni program, katerega so se udeležili številni preživeli borci, interniranci, vaščani naše in sosednjih krajevnih skupnosti. Povabili smo tudi številne družbenopolitične organizacije iz občine Ilirska Bistrica, vendar smo jih žal zaman nestrpno pričakovali. Vemo, da občinski moške ilirskobistriške občine kaj malo skrbe za kulturni razvoj in izobraževanje Brkincev, prav pa bi bilo, če bi se takih in podobnih prireditve, ki jih organiziramo mi sami, včasih udeležili tudi moške iz občinskega središča!

OO ZSMS ČELJE

ZASIP PRI BLEDU

Številna priznanja ob krajevnem prazniku

Prejšnji teden so krajani Zasipa praznovali svoj krajevni praznik, kot spomin na prvo vojaško sabotažno akcijo 1941. leta, ko je trojka vaščanov razstrelila cevovod hidrocentrale Piškovec v Zasipu, ki je napajala z električno energijo jeseniško železarno, ta pa je ravno takrat z vso zmogljivostjo proizvajala za nemško vojsko.

Ob praznovanju KS Zasip je bila v dvorani kulturnega doma tudi slavnostna seja skupščine KS in vseh krajevnih družbenopolitičnih organizacij, kjer so podelili tudi zaslužna priznanja še živječim udeležencem sabotažne akcije Francu Primožiču in Antonu Terseglavu, priznanje za tretjega udeleženca, padlega Janeza Ambrožiča pa je prevzel njegov brat Franc.

Ob tej priliki so podelili tudi 16 priznanj zaslužnim krajanom za njihovo dolgoletno in prizadevno delo. Priznanja OF z bronasto značko KK SZDL Zasip so prejeli Viktor Dolžan, Janko Fajfar, Ciril Kraigher in Ivan Povšin.

J. R.

HRASTNIK

Dom, ponos strelcev

Komaj dobrih deset let je tega, ko se je navdušenim strelcem iz Hrastnika porodila misel o gradnji novega, sodobnega strelskega doma. Prav letos, ko je konec julija društvo proslavljalo svojo 30-letnico delovanja, smo bili priča otvoritvi novega strelskega doma, ki je ponos slehernega našega strelca in prepričljiv dokaz, da je mogoče tudi s prostovoljnim delovnim časom našega članstva veliko narediti. V novi strelski dom smo vložili skoraj 19.000 delovnih ur. Pred domom pa bomo v prihodnje zgradili še balnišče in viseče kegljišče ter še marsikaj drugega. Naša želja je, pravijo strelci, da bi ob našem domu in v njem pripravili nekakšen rekreacijski center pa ne samo za skoraj 200 strelcev in strelk SD Steklar, temveč tudi za druge obiskovalce, ki jim je mar tovrstna rekreacija.

JOŽE BREMEC

STARI TRG PRI LOŽU

Zbor vezistov NOV

Tretjega zbora PTT delavcev Slovenije, kurirjev in vezistov, so se udeležili tudi kurirji in vezisti iz nekdanjega vojnega območja Gorenjske.

Srečanje je potekalo v prijetnem kramljanju in obujanju spominov na nekdanje dni. Ob koncu srečanja pa so se pri gradu Snežnik v Loški dolini še slikali na tribuni prireditvenega prostora.

B. B.

JESENICE

Železarji borci NOV v Krmi

Peto srečanje borcev NOV in aktivistov, izseljencev ter internirancev delavcev Slovenske železarne, bo letos 27. avgusta pri Kovinarski koči v Krmi.

Letošnje srečanje pripravlja jeseniška železarna, oziroma posebni pripravljalni odbor. Ob letošnjem srečanju namreč pripravljajo še pester kulturni program in številna športna tekmovanja. Po sedanjih prijavah sodeč se bo petega srečanja železarjev udeležilo več kot tisoč delavcev SOZD Slovenske železarne.

B. B.

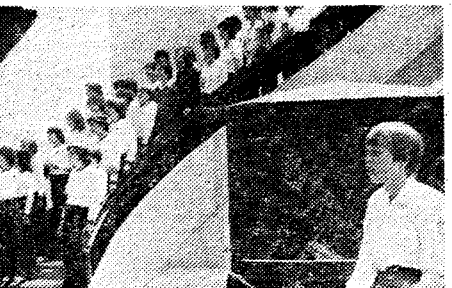
DRAŽGOŠE

Veliko obiskovalcev

Dražgoše postajajo vedno bolj obiskana izletniška točka. Posebno veliko obiskovalcev privabi veličastni spomenik dražgoški bitki.

Do Dražgoš vodi asfaltirana cesta. V vasi je tudi gostilna kjer imajo dobro jedajo in pijačo. Iz Dražgoš vodijo številne poti v okoliške hribe, ki so še posebno te dni polni obiskovalcev.

B. B.

Tudi pionirji, udeleženci 12. zbora pionirjev Jugoslavije, so obiskali spomenik v Dražgošah

Ta dan nisem v Bitežu nič opravil in sem se zato vrnil v Srednji Lokovec, kjer sem dvignil na neki zvezi, ki sva jo organizirala s soborcem Beritom Erženom, nekaj tobaka in ga odnesel proti Mrzli rupi v Gorenji Tribuši so me domačini obvestili, da je v Mrzli rupi večje število nemških in domobranskih vojakov. Skril sem se nižje ob vodi v oližini Pluženj in drugi dan, ko se je sovražnik umaknil, sem odnesel tobak na ekonomat bolnišnice. Sovražnikovi vpadi na osvobojeno ozemlje so se nadaljevali tako, da so bile stalno anagažirane tudi obveščevalne patrulje osebja bolnišnice. Ob neki priložnosti se je neka taka patrulja, ki jo je vodil Feliks Kosmač-Klemen pomaknila ponoči v Čekovnik na Tratnikovo domačijo, kjer je bila ena od javk bolnišnice. Stražar je pred Tratnikovo domačijo zaustavil patruljo. Ker ni imela razpoznavnih znakov in se je vodja patrulje izgovarjal, da so iz druge enote, (zaradi konspiracije se ni smelo nikdar omeniti bolnišnice), jo je napotil v hišo, naj se s komandantom o zadevi pomeni. V hiši je ležalo polno vojakov in borci partizanske patrulje so mislili, da se je nastala pokretna bolnišnica. Sreča, da se je v tistem trenutku pojavila gospodinja in partizanom povedala, da je hiša polna nemcev in belogardistov. Partizanski patrulji se je z veliko pozornostjo uspelo umakniti iz hiše in nato mimo stražarja v bližnji gozd.

Sovražnikovi vpadi so se nadaljevali in sovražnik se je pojavil enkrat z ene strani, drugič z druge, tako, da nam je stalno otežkočal nabavo živeža za bolnišnico. Opazili smo tudi, da se je sovražnik začel pomikati tudi ponoči, kar ni bila njegova navada. Takšen primer se nam je pojavil tudi neko mirno noč, ko smo se pomikali v skupini iz Brusove grape na cesto, ki gre na Hudo polje. Ko smo se v nekem samotnem kraju približali cesti je naš soborec opazil, da se nekaj nad nami pomika. Previdno smo se razporedili v polkrog in misleč, da se pomika kakšna partizanska enota, se ji previdno od spodaj navzgor približevali. Ko smo prispeli že skoraj na celo, je iz teme zaropotalo. Sovražnik nas je napadel s strelji mitraljeza in ročnimi bombami, iz neposredne bližine, ali na srečo smo se tudi takrat izvlekli. Manjkal nam je samo borec Andrej Rot-Svoboda, ki se je v gošči ob cesti potuhnil, preštel sovražnikovo kolono ter nato odšel v bolnišnico poročat o nenavadnem nočnem premiku sovražnika v bližini bolnišnice.

Ivo Gabrijelčič:

In vendar
ju niso
našli

Prvi sovražnikov napad na partizansko bolnišnico »Franjo« in ustanovitev njene-
ga sanitetnega ekonomata

Borec Franc Valantič, ki se mu je zdrsnilo na ledeni stezi, pa si je ob padcu v neko globo zvil nogo. Nekaj dni za tem se je ob dnevu pomikala iz obratne smeri iz Hudega polja proti Mrzli rupi četnaška kolona, ki smo jo na srečo pravočasno opazili. Ta dan je bil v nevarnosti borec Stanko Krapež, ki se ni takoj umaknil, čeprav je bil pravočasno obveščen o preteči nevarnosti. V bližini ekonomata je razsekaval meso krave, ki smo jo malo pred tem pripeljali. Vztrajal je, da bi delo čimprej končal, nakar se mu je četnaška patrulja neopazno približala in četnik mu je zavpil: »Šta radiš?« sekam meso.« Verjetno so četniki v trenutku pomislili, da partizan, ki seče Stanko, ki je mislil, da so to partizani, jim je odgovoril: »Saj vidite, da meso, gotovo ni sam in da verjetno prežijo nad njimi od neke naperjene puške pripravljene na strel. Zaradi tega se Stanku niso še bolj približali, temveč so se umaknili in nato priključili enoti, ki je nadaljevala pot skozi Mrzlo rupo v smer proti Vojskem. Čeprav so se brez prenehanja, ves februar in še v začetku marca, vrstili sovražnikovi vpadi na osvobojeno ozemlje, se je za tem položaj le malo pomiril in smo intendantni začeli zopet stikati po terenu za živževem. Na predlog soborca Franca Gorjupa smo se javili na njegovem domu v Avščku. Tam naj bi nam njegova žena pomagala, da smo iz vasi Avšče, kjer je bila sovražnikova postojanka, dobili nekaj blaga, med katerim je bil tudi sladkor. Nato smo se pomaknili čez Levpo, Seniški breg v Kanalski in Tolminski lom, kjer smo s pomočjo terencev nabrali poleg krompirja, fižola in drugih kmetijskih pridelkov tudi nekaj sveže slanine. V Gornjem in Srednjem Lokovcu smo organizirali nabavno akcijo volne.

CERKLJANSKI MATERI!

Skroz oster novemberski mraz,
čez Porezen, skoz zasneženo gaz
sem prvič stopila čez Tvoj prag.

Takrat sem Ti prvič zrla v obraz
trpeča cerkljanska mati!

Pri Tebi sem našla toplo zavetje
za ranjene borce...

Vsak dan si nam rezala črnega kruha,
in s kruhom delila nasmehe,
spala si z nami na tleh,
vsa drobna, trudna, suha.

Za vse vse si imela odprte roke,
za nas in za borce si dala vse,
še svoje srce!

Ó, velik prevelik je naš dolg
Tebi, cerkljanska mati!
Zdaj stojimo pred Tabo praznik rok,
Kaj, le kaj bi Ti mogli dati
za vse kar si storila za nas?

Saj nimam besed,
le v srcu vem:
Ti vsem si nam bila dobra mati!

Leban Pavla

(Se nadaljuje)

oški tečaj

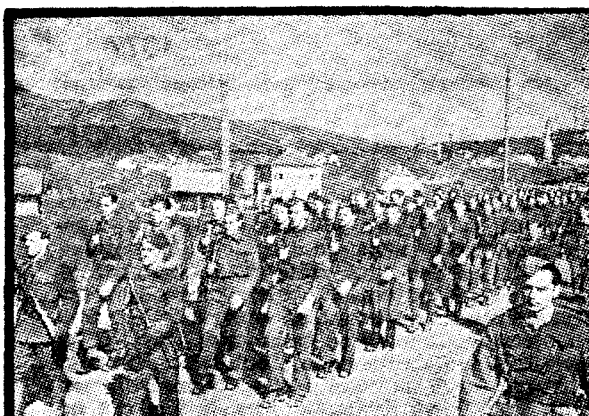

med drugim gradivom prinesel natisnjeno tudi pesem »Smrt v Brdih«. Prebral sem jo in začutil, da je vsebina kot nalašč zame. Umaknil sem se v kamrico. V nekaj sekundah je bila komponirana »Smrt v Brdih« taka, kakršna je še danes — brez slehernih korektur. Bil je to en sam spontan izliv.

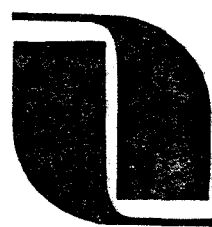
Na sliki so: prvi na levi, v beli obleki, prof. Makso Pirmnik, pri okviru vrat je nekdanja tečajnica (s hčerko), med vrati gospodinja in skrajno desno gospodar z otroci.

Tekst in slika: Ogarev

KRIŽANKA

						SESTAVIL:	TOALETNI	VRSTA	PIJAČA IZ
						KOPRIVŠEK	PROSTORI	DVIGALA	LIMON
						KURIR			
						MUHAMMAD			
						BREZ DARA			
GOVORA									
DANEU									
EDO									
GLAVIČ									
RISAL:	RAČUNAR	RAZTE-	ST. RIMSKI	AMERIŠKI	NAŠ				
JAK		LESENJE	OVORJAN	SATIRIK	REŽISER				
OVOJ ZA					2. IME				
SPISE					NAŠA				
					TOVARNA GR				
REKA V							PLEME,		
AZIJ							RASA		
KADAR-							ANTIČNA		
JENOST							BOGINJA		
							ANG. RADIJ.		
							DRUŽBA		
GR. ČRKA				MESTO V					
				HRVAŠKI					PENJA
									BULBA
NAMOTEK				OGNJE-					
				VARNI					
				MATERIAL					
TOMOSOV					AKTINIJ			KARLOVAC	
AVTO				HUS	2. PEVSKI			NOČNO	
					GLAS			ZABAVIŠČE	
MESTO V							IGLAVEC		
ISTRI							BRANKO		
							KOGOJ		
I VO			OSEBA						
JAN			IZ "1001						
			NOČI"						
KURENT			NIKOLA			PRIMORSKA			
ANDREJ			TESLA			POKRAJINA			

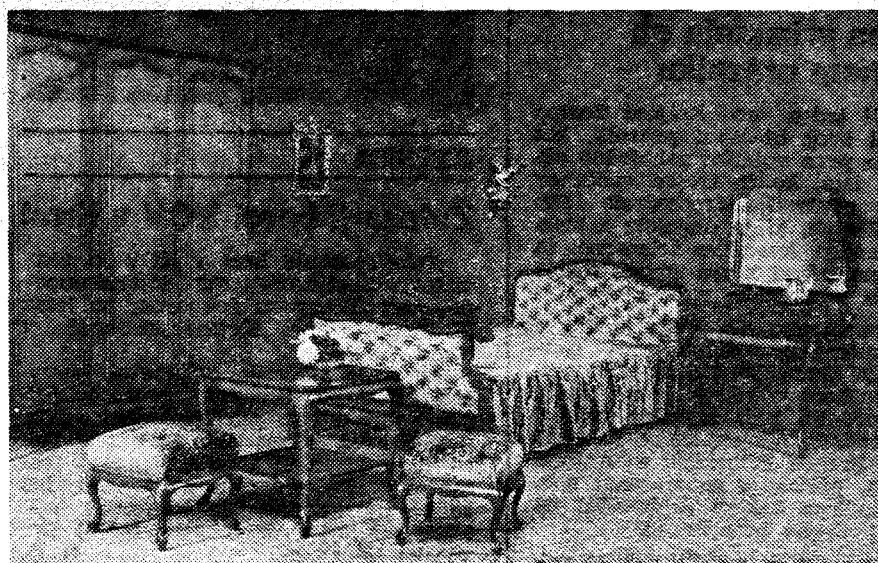

n o v o l e s
lesni kombinat
novo mesto

Cenjene potrošnike seznanjamo in priporočamo bogat asortiman naših proizvodov:

- **stilno pohištvo za opremo vseh stanovanjskih prostorov,**
- **moderno pohištvo**
- **velik izbor gugalnikov**
- **vezane plošče**
- **rezan les**
- **elementi iz plastificirane iverice**
- **acrylno steklo in acrylni proizvodi**

Obiščite nas v naši trgovini v Straži

Zavarujte se pred klopi in drugim mrčesom!

Tudi letos moramo pričakovati, da bo zaradi toplega in vlažnega leta zelo veliko klopov. Zato bi se morali še toliko bolj varovati teh zajedalcev, ki prenašajo nevarni klopov meningoencefalitis.

V Sloveniji zbolijo za to boleznijo večje število ljubiteljev gozdov. Bolezen ne pušča le trajnih poškodb, ampak terja tudi smrtne žrtve.. Zato bi se morali čimbolj zavarovati pred klopi prav vsi, ki delajo in hodijo po gozdovih, tako gozdni delavci, kot tudi izletniki.

Strokovnjaki znanega podjetja Bayer so pridobili repelent AUTAN (preparat, ki s svojim vonjem odganja mrčes). Ta ne varuje le pred piki komarjev, brencljev in mušic ampak — kot so pokazale raziskave na Higienskem inštitutu graške univerze — tudi pred nevarnimi klopi!

Če AUTAN nanesemo na odkrite dele telesa, smo več ur varni pred komarji, klopi in ostalim nadležnim mrčesom. Autanov vonj, ki je ljudem prijeten, je mrčesu tako zoprn, da beži pred njim.

AUTAN dobite v lekarnah, drogerijah in blagovnicah kot raztopino, mleko ali spray.
PROIZVAJA: Bayer-Pharma, Jugoslavija, Ljubljana

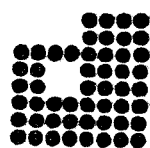

yugocryl
LJUBLJANA JUGOSLAVIJA

Industrija kemičnih pomožnih sredstev

61000 LJUBLJANA, Titova c. 81.
telefon: (061) 310-749
H. C. (061) 322-241/91
Telex: 31 283 31 337

Proizvodni obrat Dol pri Ljubljani

DELO

**CASOPISNO
IN GRAFIČNO
PODJETJE, LJUBLJANA**

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišeje v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski
dnevnik »DELO«.
TELEKS, štirinajstdnevnik
NAŠI RAZGLEDI, revijo
AVTO, revijo STOP, revijo
JANA, ZABAVNIK.

NAGRADNA KRIŽANKA št. 154

LESNA INDUSTRIJA LITIJA

Razpis nagradne križanke

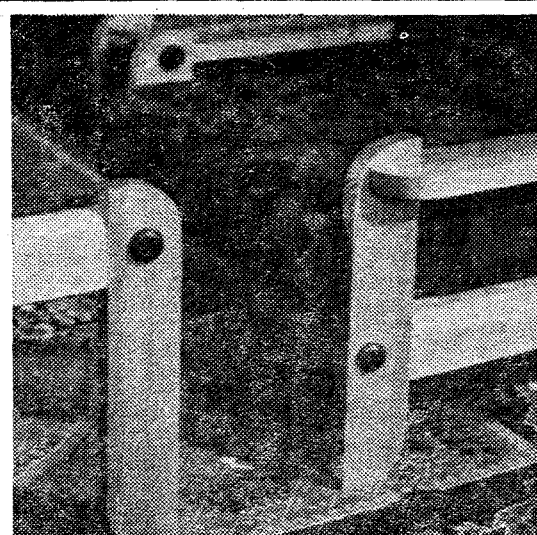
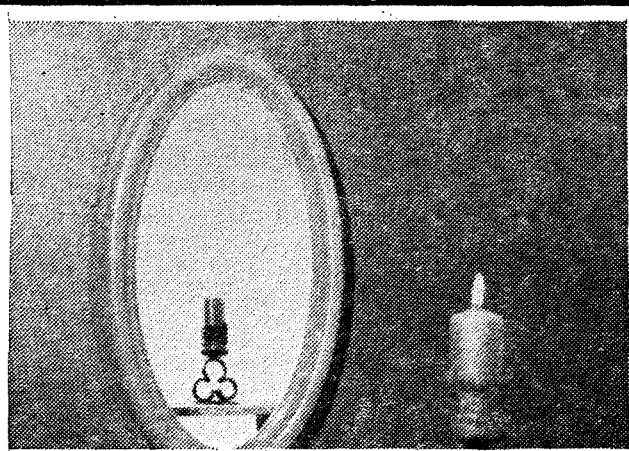
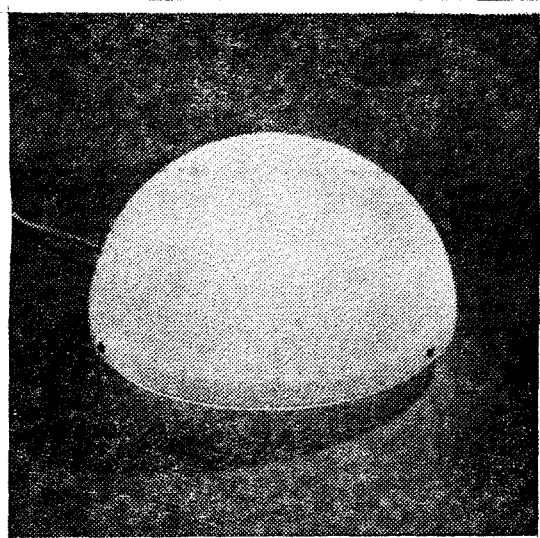
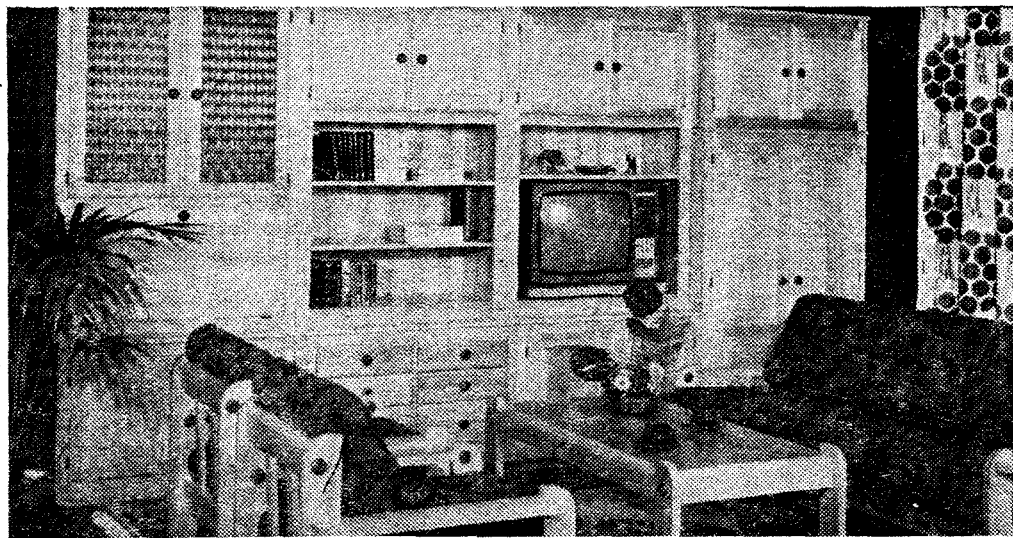
Lesna industrija iz Litije vem letos predstavlja že tretjo nagradno križanko.

Spoštovane reševalce naših nagradnih križank prosimo, da rešitev pošljejo do 25. avgusta 1977.

Pripravili smo dve knjižni nagradi založbe »BOREC«, in sicer: najnovejšo izdajo Založbe »KOMANDANT STANE«.

Lepo pozdravljeni.

Uredništvo in uprava

SESTAVIL: KOPRIVSEK	STROKOV. ZA STATIKO	POOSEBLJE. SMRT	ST.RIMSKI POZDRAV	CIGAN	KRAJ POD FRUSKO GORO	STEKIČ	HETMAN	RADIJ
ANTIKVAR								
BUKOVA DESKA								
ROŽA VETRNIČA								BUCHWALD
TANTAL			POBEG	REKA V SZ				
VOĐNA TEHNIČA				AVSTRIJSKI POLITIK				
					DARILO			
					REKA V ANGLIJI			
						NIKOLA TESLA		
	SLOVENSKI ŠPORTNIK					VRSTA BONBONA	VISOKO-SOLEC	PLANTAŽA
	KRAJ NA PRIMORSKEM							
		RAZUZDAN PLES						
		HRVAŠKI PISATELJ	MOROST	ROMAN ALBREHT	LUKA V IZRAELU			
					ETIOPSKI PLEMIČ			
PODJETJE V LJUBLJANI	EBAN				NEGRI			
	ASTATIN							
				ARGON	STRO			
					EDO MIHEVC			ČOKIČ OTO
					NEMŠKI FILOZOF			
	BEOGRAJSKI NOGOMETAS							
	ALUMINIJ	SLAVNI SLAPOVI	PREDELOVAL-NICA OLJA	KRATEK SUKNJIČ				
				KOTVA				
						MAPOVEDOV. KOROŠEC	ST.RIMSKI FILOZOF	SOL OČETNE KISLINE
					MIRANDA			
					RAZMERJE			
AJDOV KRUH								
ZAVESE								
ŽIDOVSKO M.IME						EMIL TOMINC		
						ČAKOVEC		
RADON				ATEK				
ANTON ASKERC				MORSKA RIBA				

Skromnost in skrivnost

Ko smo nedavno tega, polni novinar-ske radovednosti, potrkali na vrata karavle »22. julij«, so nam graničarji povsem umirjeno povedali, da se na njihovem območju ni zgodilo nič novega. Kazalo je torej, da tudi čuvarji naših meja, tako kot mi, živijo brez večjih skrbi in da je ta del naše meje povsem miren. A vseeno ni bilo potrebno dolgo čakati na ugotovitev, da se za besedami »nič novega« skrivajo ogromni napori ter prizadevanja za nenehno krepitev varnosti naših meja. In za temi besedami, ki nepoznavalcu presneto malo povedo, so skrite tudi male človeške drame. Kajti, naša meja ni brez življenja. Na njej in z njo utripajo srca mladih iz vse Jugoslavije — srca, skrita v zasedi ali patrolji.

In kako potem, tovariši graničarji, trdite, da se ni nič novega zgodilo! Pogledajte, prav te dni uspešno končujete mladinsko politično šolo »Tito, partija, revolucija.« Skupaj s tukajšnjo mladino pripravljate praznovanje vašega in njihovega praznika. V vaš pogumni kolektiv je prav te dni prispelo tudi nekaj značk »zgleden vojak.« In ukaz o nagradnem dopustu domala za vse, kar vas je tukaj. In ne nazadnje, vi ste kolektiv, ki ga je tovariš Tito odlikoval z redom zasluga za narod. Za praznik, kot sami pravite, bo pokroviteljstvo nad vašo karavlo prevzel kolektiv bližnjega gradbenega podjetja...

Ali potemtakem ni precej novega? Je, tovariši. Toda, kaj ko je znana vaša skromnost. In kaj, ko vsi vemo, da vas služba obvezuje ne varovanje določenih skrivnosti. Kajti, tudi te skrivnosti so vaše učinkovito orožje. Odlična ocena o vašem dosedanjem delu seveda ni nikakršna vojaška tajna. Ali niso, denimo, vaši tovariši Bojan, Dragan in Ivan, pa tudi še marsikdo od vas spodrezali krila prenekateremu »ptiču«, ki

Pred dnevom graničarjev

... In ko sem se poslavljajal od pogumnih fantov in njihove karavle mi je tudi Dragan Mančić stisnil roko in zaprosil: »Če že pišete o našem kolektivu, sporočite vašim bralcem, da smo vojska, ki stalno in uspešno opravlja bojne naloge. Povejte tudi to, da naš kolektiv ne pozna strahu.«

General obžaluje

Tudi graničarji v karavli Rateče so ponosni na pot, ki so jo prehodili od lanskega do letošnjega avgusta. Pred tremi meseci, ali točneje 13. maja, so za izredne uspehe pri varovanju nedotakljivosti meje dobili priznanje in sicer plaketo varnosti.

Njihov mlad komandir, Mariborčan Slavko Budja, brez kakršnegakoli ovinkarjenja pove, da je delo na meji dokaj naporno in odgovorno, a kljub temu se nihče od njegovih vojakov ne pritožuje. Prostega časa skorajda ni. Če ni pouka, se vrstijo srečanja z mladino ali skupne akcije s cariniki. Velikokrat so gostje graničarjev tudi šolarji. Večkrat obiščejo čuvarje meja in se z njimi pogovarjajo o tem in onem.

A kljub taki prezaposlenosti in razvejani družbenopolitični dejavnosti graničarji najdejo čas za izvajanje in uresničevanje lastnega »zelenega plana«. Imajo svoj vrt in sadovnjak. Samo v enem letu so naši skupnosti prihranili nad deset starih milijonov dinarjev. Za nakup mesa, sadja in zelenjave niso zapravili niti pare družbenega denarja.

Tako torej teče življenje na karavli, ki je navidez odrezana od sveta. Nedavno tega je ta prizadevni in budni kolektiv obiskal generalpolkovnik Dane Petkovski, pomočnik zveznega sekretarja za ljudsko obrambo. Graničarji so obujali spomine na ta ali oni dogodek na meji, njihove zgodbe pa so se vrstile preprosto, brez zapletov in razburjanja. Ob koncu obiska je najstarejši graničar, ali »graničarski volk«, stareši

NIČ IN VENDAR PRECEJ NOVEGA

Drago Grbovac: trideset let na straži domovine.

je v neki zasneženi ali deževni noči skušal na nedovoljen način prekoračiti našo mejo? In, ali vam niso tujci, ko ste jih polovili, ponujali dokaj vabljive vsote denarja? Ostali ste trdni in zvesti ljudstvu in domovini. Spomnite se, da je vaš tovariš Bojin nekega večera ujel dva nepridiprava. Na graničarja Vasila je neki zlikovec celo streljal...

Lahko bi še in še naštevati, a bi raje zaključili z mislijo vašega starešine in komandirja Ljuba Popovića: »Vse kar smo storili in kar bomo naredili je le naš dolg do našega ljudstva.«

Tudi letošnji 15. avgust pričakujejo naši graničarji z izrednimi uspehi na področju varnosti in nedotakljivosti naših meja. Zato je prav da se te dni — če se že nismo prej — spomnimo fantov, ki v gorah in gozdovih, poleti in pozimi varujejo tisto, kar imenujemo državna meja. Ta nevidna črta na kateri se začena in končuje naša socialistična in samoupravna skupnost je, kot vemo, za prijatelje in dobronamernike vselej odprta. Toda za tiste, ki jo iz takih ali drugačnih pobud skušajo ilegalno prekoračiti, je ta črta nepremagljiva ovira. Kajti, naša meja je, kot bi temu dejali, prva ognjena črta splošne ljudske obrambe, pogostoma nevidni graničarji pa so krvni obtok in vselej budne oči domovine.

General Petkovski in njegovi sodelavci so ugodili želji dela graničarjev in se skupno fotografirali. In še generalova obljuba: lastnoročni podpis na hrbtu slike za vsakega, ki je na tej fotografiji.

»Če kdo zboli, ali pa nenadoma odpotuje domov, ga s pospešenimi močmi nado-meščamo, saj smo tukaj vsi za enega in eden za vse,« pravi graničar Dragan Mančić.

na Drago Grbovac generalu Petkovskemu izročil miniaturni granični kamen. Svoje ganjenosti visoki gost ni mogel skriti:

»Vi ste,« je dejal, »del mladine socialistične Jugoslavije. Vesel sem, da sodelujete s svojimi tukajšnjimi sovostniki, da krepite bratstvo in enotnost. Vesel sem tudi vaših uspehov, a vseeno obžalujem, da nisem večkrat z vami.«

Tekst in slike
BRANE JAKOVLJEVIČ

danes raportirajo

J. M. VELIKE BLOKE — Še en novi rod študentov prvega letnika iz 48 slovenskih občin je uspešno končal vojaškostrokovni pouk in se usposobil za obrambo domovine pred morebitnim agresorjem. V streljanju s pehotnim orožjem ter metanju ročne bombe so visokošolci dosegli več kot prav dober uspeh, njihovo izredno zanimanje za učno snov pa je bilo čutiti ves čas pouka. Študentje torej niso bili le objekt, temveč tudi aktivni nosilci in ustvarjalci življenja in dela v učnem mladinskem centru. Med poukom je delovala tudi njihova razglasna postaja »radio študent«, k splošnemu uspehu letošnjega pouka pa so med drugim prispevale pravočas-

ne in temeljite priprave vodstva učnega centra, zlasti pa številna učna pomagala.

K. M. BOHINJSKA BELA — V tukajšnji vojašnici so, v okviru Titovih in partijskih jubilejev, odkrili spomenik narodnemu heroju Andreju Zvanu-Boristu. Ta lep spomenik je delo vojaka in kiparja Jake Torkarja, delavca jeseniške železarnice. S postavitvijo spomenika so se pripadniki vojašnice, ki nosi ime heroja Zvana, oddolžili organizatorju vstaje na Gorenjskem, ki je in bo tudi za sedanjí rod vojakov ostal simbol in vzornik boja za svobodo ljudstva. Slovesnosti v Beli so se poleg številnih predstavnikov družbenopolitičnega življenja ude-

ležili tudi šolarji iz Gorij, mešani pevski zbor iz Zasipa ter mladinski orkester iz Lesc.

L. A. RIBNICA — Dvaintrideseto športno prvenstvo ljubljanskega armadnega območja se je komaj končalo, a že potekajo priprave za naslednje, katerega gostitelj bo Ribnica na Dolenjskem. Na nedavnem pripravljalnem sestanku so že izvolili koordinacijski odbor, ki ga vodi generalpodpolkovnik Jože Ožbolt. Tako se bo v Ribnici in Kočevju v kratkem začela gradnja novih ter preureditev že obstoječih športnih objektov.

● Srečanje borcev Kosovelove brigade

Štirinajstega avgusta letos bo ob 15. uri v Ivanjem gradu št. 3 pri Komnu tovariško srečanje borcev Kosovelove brigade, članov ZRVS Sežana, članov ZK iz Komna ter prijateljev in znancev. Srečanje organizira inovator Jože Lozej, pokrovitelj srečanja pa je TOZD kooperacija Kras — Sežana. Na srečanje je povabljen tudi delegacija ZB iz Komna pri Kobaridu in vsi tisti, ki so se doslej vpisali v spominsko knjigo organizatorja.

Obvestilo velja kot vabilo!

JOŽE LOZEJ

● Ponovljen izlet v Dalmacijo

Ker je bilo za spominski izlet v Dalmacijo zelo veliko zanimanje, organizira odbor prekomorskih brigad drugi izlet, ki bo od 30. oktobra do 3. novembra letos. Cena izleta znaša 1.550 dinarjev. Udeležijo se ga lahko člani ZZB NOV, VVI, družinski invalidi ter njihovi svojci. Prijave s celotnim vplačilnim zneskom sprejema občinski odbor ZZB NOV Piran do vključno 3. septembra letos na žiro račun 51410-678-80560. Udeleženci lahko prijavijo tudi lastne osebne avtomobile, ki jih bodo lahko brez doplačila vzeli s seboj na trajekt. Vse informacije lahko dobite pri organizatorju izleta, telefon 73-780 Piran.

ODBOR

● Prvi krajevni praznik v Temenici

Združanje borcev NOV Šentvid pri Stični in krajevna skupnost Temenica organizirata v počastitev letošnjih partijskih in Titovih jubilejev slovesno praznovanje prvega krajevnega praznika v Temenici. Slovesnost bo v nedeljo 14. avgusta ob 10. uri v Temenici. Ob tej priložnosti bodo poimenovali osnovno šolo po prvoborcu Milanu Mahnetu, odkrili bodo spomenik »Puntarjev«, muzej vodnih mlinov, pripravili pa bodo tudi kulturni program.

Na slovesnost so vabljeni vsi preživeli borci in aktivisti NOV, še posebno nekdanji borci Stiške čete, ki je bila ustanovljena v Debelem hribu pri Temenici.

● Borci trinajste proletarske brigade Rade Končar

Letos praznuje brigada 35. obletnico ustanovitve. Osrednja proslava bo 5. in 6. novembra na Trsatu pri Rijeki. Vsi, ki se žele udeležiti proslave, naj se javijo do 20. avgusta na naslov: podpolkovnik Ivo Skreblin, Dom JLA Ljubljana, telefon 311-422, interno 26 22. Prijave potrebujemo zaradi organizacije prevoza in namestitve.

● Vsem borcem partizanskih delavnic

Iniciativni odbor bivših partizanskih delavnic organizira srečanje borcev vseh partizanskih delavnic, ki so delovale na področju 7. korpusa NOV Slovenije. Zato prosimo vse borce teh delavnic, da pošljejo svoje naslove do 31. avgusta Jožetu Udoviču, Kettejev drevored 14, 68 000 NOVO MESTO.

Naslove potrebujemo tudi za sestavo seznama delavnic. Prosimo vas, da sporočite primke in imena drugih borcev za katere veste, da so bili v delavnicah, po možnosti pa tudi naslove.

INICIATIVNI ODBOR

Rešitev križanke 152

Vodoravno: KAPE, APARAT, BERILO, ARAKAN, RIDA, BETI, KK, SATIRA, RAKETAR, MAMA, TR, VAR, OMORIKA, ANAHORET, NRAVI, ELAN, TERAKOTA, JAN, LEV, DI, STAJA, EST, ARABEC, SN, IZ, NAMA, TONA, GV, NEVADA, RS, KVALITETA, OKO, LEM, MONACO, BP, NOB, ATILA, AMOL, IKAR, TARA, VIŽA, ADAM, ANAM, SITO, TI.

Knjigo »KOMANDANT STANE« Založbe »Borec« prejmeta: KUNSTELJ MILKO, Prešernova 4, 64000 Kranj in GROSELJ PAVLA, Ulica talcev 40, 61410 Zagorje ob Savi.

Čestitamo!

Uredništvo in uprava

Borcem

*Nepozabni, ki ste se borili,
da svobodna nam je očetnjava,
za bodočnost našo kri prelili:
hvala vam in večna slava,
večna slava!*

*Mladi smo in šibke so nam roke,
plamen vaš pa naša srca greje,
da pogumno, zvesti domovini,
čuvamo kot vi vse naše meje,
naše meje!*

Janez Čufer

Maja smo v Seleh pokopali Janeza Čuferja iz Češnjice. Rodil se je v Podlonku pred 71 leti. Leta 1942 je začel delati za NOB. Sodeloval je pri gradnji bunkerjev in bolnišnice, v kateri je delal do konca vojne.

Viktor Jurejevčič

Aprila je nenadoma umrl Viktor Jurejevčič iz Črnomlja. Rodil se je leta 1920 v Zemlju. Leta 1942 je stopil med partizane. Boril se je v Gubčevi in 15. belokranjski brigadi. Po osvoboditvi je ostal oficir JLA.

Alojz Kump

Na pokopališču v Črnomlju smo se poslovili od borca Alojza Kumpa, ki se je rodil leta 1909 na Obru pri Dragatušu. Med okupacijo

so ga Italijani zaprli. Po kapitulaciji so ga zajeli Nemci. V Sevnici jim je pobegnil in se priključil Kozjanskemu odredu.

Rudi Šterk

Zadnje dni maja je umrl predvojni komunist in borec Rudi Šterk iz Kočevja pri Črnomlju. Rodil se je leta 1920. Od začetka okupacije je aktivno in predano delal kot aktivist, obveščevalec, zbiral je tudi material za partizane. Leta 1943 je stopil v NOV, kjer je opravljal razne dolžnosti.

Terezija Pangeršič

Na dobskem pokopališču smo se poslovili od Terezije Pangeršič, ki se je rodila pred 76 leti v Dobu pri Domžalah. Med okupacijo je bila pregnana. V tovarni, kjer se je zaposlila, je postala članica ene izmed številnih trojk. Bila je tudi članica odbora AFŽ.

Ivan Kuenberg

Na mestnem pokopališču v Celju smo se poslovili od Ivana Kuenberga. Kot zaveden Slovenec je kmalu po okupaciji začel sodelovati z NOB. Leta 1942 so ga okupatorji zaprli v Stari pisker. Po izpustitvi leta 1944 je stopil v 9. brigado 18. divizije 7. korpusa na Dolenjskem, kjer so ga ujeli belogardisti. Zaprt je bil v Begunjah in

v taborišču Mauthausen. Odlikovan je bil z ordenom za narod.

Danica Gros

Na pokopališču v Petrovi vasi smo se poslovili od Danice Gros. Rodila se je leta 1925 v Rutečni vasi. V NOB se je vključila na terenu leta 1944 ter odšla na učiteljski tečaj v Dobilče. Delala je kot partizanska učiteljica.

Lojze Zadnikar

Na ljubljanskih Žalah smo pred nedavnim pokopali Lojzeta Zadnikarja iz Gline pri Ljubljani. Po okupaciji domovine se je vključil v delo OF. V letu 1943 je bil odpeljan na prisilno delo v Nemčijo.

Anton Ribarič-Smuk

Maja meseca smo tržaški aktivisti spremenili k zadnjemu dvomovanju Antona Ribariča-Smuka. Rojen je bil leta 1903 v Istri. V NOB se je vključil leta 1942. V njegovem gostinskem obratu so se shajali ilegalci.

Urša Rutar

Umrla je Urša Rutar-Kumrova mama iz Zadrage pri Tolminu. Pri partizanih je imela tri sinove, dva mladoletna sinova in hčer so odpeljali v Nemčijo. Sin Andrej je bil borec Cankarjeve brigade, padel je leta 1943.

Dušan Pirjevec-Ahac

V ljubljanskem Kliničnem centru je v četrtek rano zjutraj umrl dr. Dušan Pirjevec, s partizanskim imenom Ahac. Bil je redni profesor za svetovno književnost na filozofski fakulteti ljubljanske univerze, sodoben literarni teoretik, publicist, filozof, književni zgodovinar, kritik in urednik. S svojim razsežnim, dinamičnim, vznemirljivim in pomenljivim delom je vplival na slovensko kulturno življenje v povojni dobi, še posebej pa je bil v zadnjih dvajsetih letih velik njegov vpliv na našo novo in moderno razumevanje in pojmovanje literature.

Dušan Pirjevec se je rodil v Solkanu 20. marca 1921. leta. Maturiral je v Ljubljani ter se 1938. vpisal na agronomsko fakulteto v Zagrebu. Že pred vojno član KP je sodeloval pri »Slovenski mladini« in »Ljubljanskem zvonu«. Študije je prekinil ob zlomu stare Jugoslavije ter do odhoda med partizane, jeseni 1941., delal kot organizator vstaje. V partizanih, kjer je opravljal posebej izpostavljene politične in vojaške dolžnosti, je velikega pomena zlasti njegov prispevek k začetkom organiziranega odpora na Primorskem in Koroškem, kamor je Dušan Pirjevec odšel že v letu 1943. Osvoboditev je dočakal s činom podpolkovnika in z vrsto odlikovanj, med njimi seveda s Partizansko spomenico 1941.

Po vojni je do 1948. leta opravljal različne politične funkcije. Med letoma 1948 in 1952 pa je v Ljubljani doštudiral svetovno književnost, literarno teorijo in slavistiko. Zaposlen je bil najprej kot strokovni in nato kot znanstveni sodelavec v inštitutu za literature pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti. Doktoriral je z disertacijo »Ivan Cankar in evropska dedneca in simbolizem« 1961 ter bil leto kasneje izvoljen na mesto profesorja za svetovno književnost na ljubljanski filozofski fakulteti, kjer je delal vse do smrti.

Če poskušamo zdaj pomisliti na Pirjevevo literarno zgodovinsko, teoretsko, sploh leposlovno publicistično in filozofsko delo — zavedajoč se seveda, da ob takšni priložnosti ni mogoče spregovoriti nič zares izčrpnega, saj bi za to bile potrebne analize posameznih del in njihovega skupnega konteksta — potem je na prvem mestu potrebno

omeniti tisti del Pirjevevega opusa, ki je nastal v zvezi s slovensko moderno. Tu je seveda najprej temeljno znanstveno delo o Cankarjevi književnosti, »Ivan Cankar in evropska književnost« (1964), v celosti literarno zgodovinski članek, posvečen istemu avtorju, pa je posebej pomembna interpretacijska študija o »Hlapcih«, ki je pod naslovom »Hlapci, heroji, ljudje« izšla štiri leta kasneje. Dušan Pirjevec je uredil dve knjigi Zbranega dela Josipa Murina (1954) ter svoje

raziskave o tem pesniku zaokrožil 1968. leta z izborom njegove poezije, pod naslovom »Topol samujoč« opremljenim z izjemno interpretacijo. Skupaj z Josipom Vidmarjem je uredil prve tri knjige Zupančičevega Zbranega dela ter jim napisal obsežne in izčrpne spremne komentarje.

Drugi najpomembnejši del Pirjevevega opusa je nastal v zadnjih trinajstih letih ter je posvečen evropskemu romanu. V mislih imamo seveda trinajst študij, napisanih za zbirko »Sto romanov«. V teh študijah je Pirjeveva literarno teoretska in filozofska misel gotovo dosegla svoj vrhunec ter zapisala — ne le nekaj najodličnejših dosežkov slovenske literarne esejistike sploh, ampak tudi — takšna prelomna

dela, ki so s celo vrsto inovacij, nič manj pa s svojo filozofsko konsekvenco v odločujoči meri sodelovala pri »modernizaciji«, pogledu in intenzifikaciji naših pogledov na svetovno, obenem pa seveda tudi domačo literaturo. V teh študijah se je Pirjeveva misel navdihovala pri literarnih teoretičnih in filozofskih današnjih dmi — omenimo Husserla, Heideggerja, Sartra, Ignardena pa dognanja francoskega strukturalizma, vendar se navdihovala zmerom tako, da je tako rekoč na novo premišljala in radikalizirala njihova spoznanja. Študije o Sartrovih, Gogoljevih, Stendhalovih, Balzacovih, Jacobsenovih, Kafkovih, Malrauxovih, Laclosovih, Cervantesovih, Robbe-Grilletovih romanih, nazadnje pa še obsežna razprava o »Bratih Karamazovih«, ki je na presenetljiv način zaokrožila in strnila celotno Pirjevevo misel o evropskem romanu — so v naši današnji literarni zavesti odigrale izjemno daljnosežnost, tako rekoč usodno vlogo, ki jo bo mogoče izmeriti šele v prihodnosti.

Tu je seveda še mnogo drugega Pirjevevega pisanja, raztresenega po časopisih in revijah: vrsta pomenljivih literarno teoretskih spisov (o kritiki, »resnici literarnega dela«, o strukturalni poetiki), filozofskih del (o Francetu Vebru, humanizmu idr.), polemik (med njimi je gotovo posebej odločilna polemika s srbskim pisateljem Čosićem »Slovenstvo, jugoslovanstvo, socializem« 1961, kakor tudi v zvezi z modernimi pogledi na literaturo in kritiko) itn. — Tu je nič manj pomembno Pirjevevo uredniško delo pri reviji »Sodobnost«, »Slavistični reviji«, zbirki moderne slovenske književnosti »Znamenja«, v kateri je v zadnjih desetih letih izdal prek petdeset del. Tu so brezštevilna, a zmerom izzivajoča Pirjeveva predavanja na filozofski fakulteti. Tu je še toliko vsega, česar v tem trenutku ni mogoče zajeti z mislijo in zapisati.

Kakor je njegovo mišljenje in ustvarjanje neredko prebujalo nasprotujoče si odmeve, tako je vendarle tudi dejstvo, da sta se Pirjevevo delo in življenje na čudovit način zaokrožila in dopolnila v zadnji razpravi o Dostojevskem. Zdaj jima nič ni mogoče več ne dodati ne odvzeti.

ANDREJ INKRET

Španerjeve domačije ni več

»Svoboda, za katero smo se žrtvovali, je pred durmi,« je na vratih, dan pred svojo smrtjo, napisala BOSILJKA RAKIČ, »a odurni, besni Nemci nas izganjajo. Moramo z njimi. Kam, to vedo samo oni. S pesmijo čakamo smrt. Naši so zmagali, to je glavno. Prepričani smo, da nas boste tisočkrat maščevali. Ni nam težko pustiti svojih dragih, milih. Tovariši, maščujte nas! Naj živi tovariš Tito.«

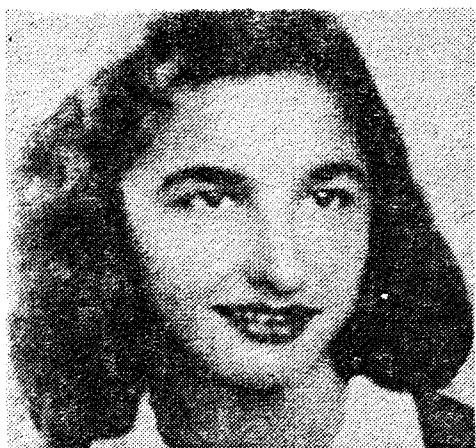
Prelep poletni dan. Na Reki, tam na Sušaku, omamno diši razcvetela lipa. Čeprav pcuka v šolah ni več, je v gostem in lepem parku gimnazije »Mirko Lenac« vse živo. Mladost je mladost. Vedno polna poleta, polna želje za življenjem. In prav v tem parku je mladost tudi nekoč sanjala svoje mladostne sanje, razmišljala o prihodnosti. Bosilja Rakič, nekdanja dijakinja te gimnazije, je tudi razmišljala o prihodnosti. Tu je svojo prihodnost doživela. Ostala je na asfaltu, zadeta od fašističnih streliv.

»Kdo je Bosiljka Rakič?« smo vprašali Vedrana, Antu, Zorana in Niko, srednješolce, ki smo jih srečali pri vstopu v gimnazijo.

»Da, Bosiljka Rakič je bila nekdanja učenka te gimnazije, borka in revolucionarka. Mlada je padla...«

Kdo je Bosiljka Rakič?

Rojena je devetnajstosedemindvajsetega leta v Sušaku, v delavski družini. Njeni starši so zbežali iz Istre zaradi preganjanja s strani fašističnih okupatorjev. Imela je še brate in sestre, a Bosiljka je bila izmed vseh najbolj nežna, čustvena. V osnovni šoli je imela same petice in zaradi dobrote so jo imeli prijatelji in profesorji zelo radi. Za Bosiljko so nastopili težki časi, ko je odklonila vpis v frankovsko organizacijo »Domagoj«. Od tega dne so jo šikanirali, dobivala je slabše ocene. Težko je bilo vse to prenašati, a Bosiljka, to krhko bitje, ni klonila. Domov je prihajala z očmi polnimi solz, a zato še močnejša, odločnejša.

Bosiljka Rakič in šestinsosedemdesetletna Katica Rakič, mati hrabre skojevke, tudi danes živi v Reki — sama, s fotografijami in spomini na Bosiljko.

Moja ulica nosi njeno ime

Ko so okupatorjevi tanki prestopili jugoslovansko mejo, se je Bosiljka Rakič vključila v gibanje napredne mladine. Pisala je parole, trosila letake, sodelovala v raznih akcijah. Kmalu jo je opazila policija. Bilo je devetnajstotriinštiridesetega leta, ko so hoteli z nenadnim nočnim napadom ujeti mlado revolucionarko. Niso uspeli! Samo opozorili so jo, da na Sušaku zanjjo ni več varno. Ta večer je prespala pri prijateljici in naslednji dan odšla k partizanom, da bi nadaljevala boj. Takrat je imela samo petnajst let.

»Glej, glej, zdj bo še vojna prenehala, ko prihajajo k partizanom otroci!« so se v Drežnici, v partizanski četi, šalili na njen račun. »Otrok« je pozneje starejšim tovarišem dobro pokazal, kaj zmore. Bosiljka je hrabro obiskovala vasi, hodila na razne sestanke, predavala v partizanskih šolah, nepismene učila pisati. Pri tem delu so ji zmrznile noge, pa je svoje delo nadaljevala v Kotarskem komiteju Sušak. Bila je sekretarka komiteja SKOJ. Leta devetnajstpetinštiridesetega je padla v roke fašistov, ki so jo v reškem zaporu zverinsko mučili. To sedemnajstletno, slabotno dekle pa ni nikoli zajokalo. Kljubovalno je pela borbene pesmi, govorila zapornikom o Titu in ni skrivala, da je komunistka. Ko je odhajala na zasilševanje, je pozdravljala fašiste s stisnjeno pestjo in z besedami »smrt fašizmu«.

Tistega dne, ko je bil partizanski obroč okoli Reke že sklenjen in svoboda na pragu, je izmučena in pretepena Bosiljka Rakič v svoji celici slišala streljanje. Takrat je s poslednjimi močmi napisala:

»Svoboda, za katero smo se žrtvovali, je pred durmi, a odurni, besni Nemci nas izganjajo. Moramo z njimi. Kam, to vedo samo oni. S pesmijo čakamo smrt. Naši so zmagali, to je glavno. Prepričani smo, da nas boste tisočkrat maščevali. Ni nam težko pustiti svojih dragih, milih. Tovariši, maščujte nas! Naj živi tovariš Tito!«

Ko so uvideli, da je vse propadlo, so nemški fašisti zbežali iz Reke. S seboj so vzeli tudi Bosiljko in tovariše ter jih ubili nekje na poti do Opatije. Bosiljka Rakič je takrat imela sedemnajst let...

Danes majhna in ozka ulica v Reki nosi njeno ime, tudi otroški vrtec. Tam, kjer se je Bosiljka najraje igrala, kjer je nabirala cvetje in ga nosila svoji materi. Materi Katici je danes šestinsosedemdeset let in s solzami v očeh nam pripoveduje:

»Bosiljka je bila moj najljubši otrok. Vedno me je ubogala. Kako težko mi je bilo, ko so jo odpeljali v zapor. Tepli so jo. Odhajala sem v zapor, nosila sem ji palačinke, njeno najljubšo jed, in prosila, naj je ne tepejo. Fašisti so drzno odgovarjali, da je ne bodo tepli, saj priznava, da je komunistka.«

V Bosiljkinem domu je mati Katica ostala sama. Ostale so fotografije in spomini na pogumno mlado skojevko, revolucionarko, ostali so spomini v mestu in v mislih Rečanov.

VOJKO MUŽINA
(Po Svijetu)

V bližini Žazeta na Brinjevi gori pričajo o minuli vojni sive ruševine Španerjeve domačije. Pri tej hiši so bili partizani kot doma. Mati Marija in hčerka Pepca sta jim pomagali na razne načine: prenašali sta pošto, jim nosili hrano v gozd pod domačijo, kjer so navadno taborili in jim prali perilo. Še zadnji večer pred tragedijo so prišli partizani k Španerju. Pepca je v mraku pritekla k sosеду Bromanu in prosila Funtkovo mamo, naj ji posodi »mednice«, da bodo naslednji dan za partizane spekle krape.

Španerjev Lojz pa je namesto v nemško vojsko odšel med partizane. Z Ocvirkovim Rokom je prenašal pošto — od Dvornika v Šentanelu in s Tolstega vrha čez Brinjevo goro, mimo Brancurnika na Uršljo goro, kjer je bilo okrožje za Meziško dolino.

Sosedje na Breznici in na Stražišču so med vojno držali skupaj in na razne načine so pomagali drug drugemu: med seboj so se hitro obveščali, če se je približevala policija, prinašali hrano k hišam, kjer so se zadrževali partizani ter hodili brezplačno delat na polje. Gostenčnikova mama je pomagala spomladi 1944. leta pri Španerju saditi krompir. Španerjeva mama je rekla:

»Le fejšt ga nasadimo, da bomo lahko vzredile prašiče, da bomo imeli mi in partizani kaj jesti!« Kadar ni bilo nevarnosti, so jim pri delu pomagali celo partizani.

Dne 12. maja leta 1944 sta iznenada prišli na Breznico guštanjska in hotuljska policija. Prignal jo je izdajalec Dušan. Navadno je policija presenetila prebivalce na Breznici, kadar je prišla z ravenske strani. S te strani ni moglo tako hitro delovati obveščanje, ker je bila prekratka pot, da bi policijo pravčasno opazili. Najbolj kruta je bila hotuljska policija, ki je bila specialno izvežbana za boje s partizani. Na žalost je bilo med temi policisti tudi nekaj nacistov s Koroške, ki so znali celo nemško govoriti.

Tega dne je policija prišla k Dervišu in obkolila Španerjevo domačijo. Policisti so vdrli v hišo, premetali in prebrskali vse prostore. Ljudje pripovedujejo, da je policija našla v postelji partizansko literaturo in partizansko kapo z rdečo zvezdo. Kolikor je to res, je spet vprašanje zase, ker pri preiskavi ni bil navzoč nihče drug kakor policija. Dejstvo je, da je bil poleg policije partizan Dušan, ki je vedel kako in koliko so Španerjevi pomagali partizanom. Literaturo in kapo so lahko tudi podtaknili, da so imeli vzrok za kruto postopanje. Hčerko Pepco so položili na stol in jo neusmiljeno pretepali, toda izdala ni nikogar. Pretepli so tudi mater. V kleti so spustili mošt, kolikor ga niso popili. Na voz so naložili meso, slanino

in žito in z volmi odpeljali na Ravne. S seboj so odpeljali mater in hčerko Pepco. Spodaj, kjer je ravnina, je mati pogledala nazaj. Ko je zagledala domačijo v plamenih, je vztrepetala. Solze so ji pritekale na oči in sklenila je roke:

»Moj bog, vse so nam uničili!«

Z Raven so jih poslali v gestapovske zapore v Dravograd, kjer so ju gotovo zverinsko mučili, toda mrtvi ne morejo govoriti. Iz Dravograda so ju odpeljali v Celovec in naprej v zloglasno taborišče v Ravensbrück. Soseđa Gostenčnikova jima je v Celovec nesla hrano. Gestapovci je prosila, da bi ju obiskala, toda niso ji dovolili. Zanju so sprejeli hrano, čeprav je kasneje zvedela, da nista bili več v celovških zaporih.

Sosedje Španerjevih niso pozabili, ko sta bili v taborišču. Gostenčnikovi in Derviševi so jima pošiljali hrano. Nekega dne so Derviševi z volmi odpeljali pakete na pošto na Prevalje. Policaji so skozi okno videli Dervišovo mamo, poklicali so jo na policijsko postajo in jo odpeljali v Celovec, kjer je bila več tednov zaprta. Gostenčnikova je pošiljala pakete z drugimi naslovi, da ni bila sumljiva, da pomaga partizanom.

Od Španerjevih se nobena ni vrnila. Mati je v taborišču kmalu omagala; sežgali so jo v krematoriju. Pepca je po tem dogodku obupala in sama napravila konec. Prijela se je za električno žico in umrla naslonjena na ograjo.

Španerjev Lojz je hodil skoraj vsak dan mimo požgane domačije. Z Ocvirkovim Rokom sta prenašala pošto proti Uršlji gori. Neki večer sta šla po pošto v Šentanel. Pri Dvorniku sta nalletela na nemško zasedo in Lojz je padel.

Več kot trideset let je minilo od takrat. Še vedno kljubujejo zobu časa sivi zidovi Španerjeve domačije. Obok na kleti še vedno drži, čeprav je že ves poraščen s travo. Marsikdo gre tam mimo in niti ne ve, zakaj so ruševine.

Zadnji večer, ko je šel Španerjev Lojz na kurirsko pot, se je ustavil pod oknom Funtkove Ljanke in rekel:

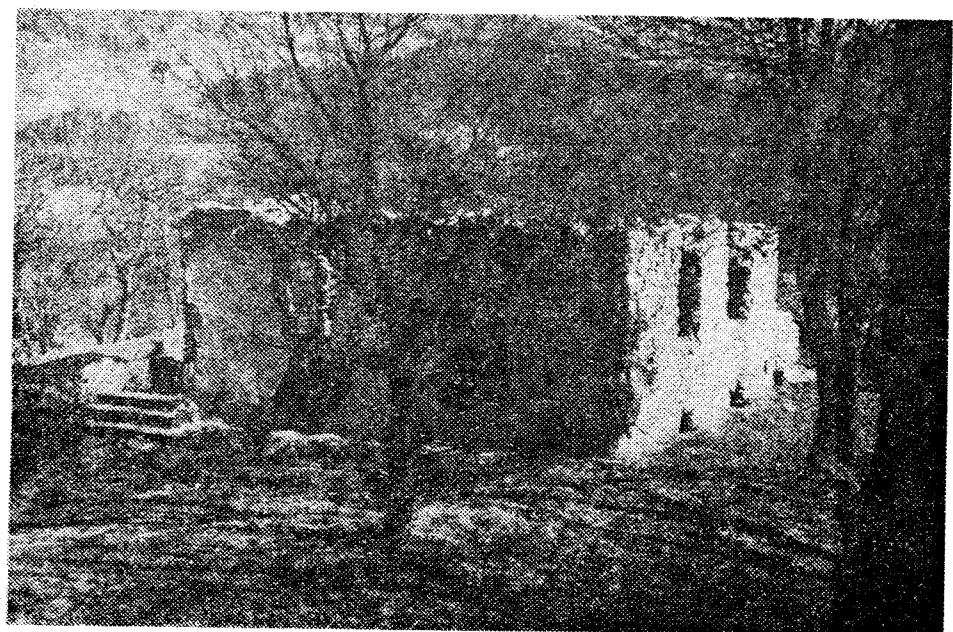
»Boš videla, Ivanka, ko bo svoboda, bo okoli Španerjeve domačije raslo spet polno rož!«

Ivanka se je nasmehnila:

»Zdaj raste grmovje!«

Dogodke za navedeni sestavek so pripovedovale Derviševa Marjeta in Funtkova mama in Ivanka.

(KOROŠKI FUZINAR)

Ruševine Španerjeve domačije

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ
V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

Gozdna šola obveščanja

...kakor da bi bili v nekdanji partizanski tehniki ... Tudi tokrat je bilo treba obveščati, ciklostirati, pripravljati gradivo

Kdo le rad hodi v šolo? Malokdo. Navadno je tako neprijetna. Če pa je to šola v naravi, med drevjem in še brez cvekov, je stvar čisto drugačna. Tako je v Bohinju, v gozdni šoli Zveze tabornikov Slovenije, ki ji porečejo kar »taborniška univerza«. Osmo leto že med počitnicami poteka tukaj šola za taborniške vodnike, načelnike, propagandiste in druge. Okoli 400 tečajnikov jo obišče letno.

Med 10. in 15. julijem pa smo pod platnenimi strehami bili zbrani: Nela, Sure, Jerica, Nika, Tanja, Dare, Srečko, Ivan, Maja, Toni, Bojan in Lučka. Prišli smo z vseh vetrov, da bi se izpopolnili v fotografiranju, snemanju, pisanju. Skratka, da bi se lažje ukvarjali s propagandno dejavnostjo! Čeprav smo veliko delali, je bilo še dovolj časa za kopanje, petje in vse druge prijetne stvari.

● Tabornikovo jutro

Mogočni Julijci so bili še oti v meglico, skoznje pa so že pronicali prvi sončni žarki. Ogenj je počasi ugašal, zadnja straža je že opravila svojo dolžnost. Vse je bilo tiho. Tako prijetno je bilo spati, sanjati. V spalni vreči, ki jo je tu in tam obiskala kakšna štrigla ali pajek ... »Vstajajte! Telovadbale!« je okoli sedme pretrgal tiho jutranjo pravljico tabornikov France, še sam najbrž zelo zaspan. Minuto, dve, pet, če smo bili leni še več, že smo bili zbrani sredi tabora. Vsi kujavi in kuštravi, razen Sureta, »mačka starega«, ki se je sladko smejal. Kako se ne bi! Užival je, ko je pomislil, kako nas bo čez nekaj trenutkov »mučil«. In res. En, dva, tri, že smo stekli v koloni. Skušali smo malo pogoljufati, pa se je že oglasil France ... Ojej! Nič ni pomagalo. Telo-

vadba je telovadba. Resna stvar. Konec teka. Kar oddahnili smo si. A Sure nam ni prizanesel ... En, dva, en, dva ... Počepi, sklece. Kakšna poslastica, kajne? Končno je minilo debelih deset minut telovadbe. Nihče ni bil več zaspan. Kar vroče nam je bilo. Kako se je prileglo jutranje umivanje v hladnem bohinjskem jezeru! Tudi pospravljanju šotorov se nismo mogli izmuzniti. Še sreča, da so bili majhni! Čez čas smo se zbrali v zboru, se pogovorili o dnevnem urniku in ... »Tam šotori se blešči jo, prapor sredi njih vihra in oznanja vsej prirodi, kjer tabornik je doma,« je odjeknilo iz mladih grl, zastava pa se je dvigala, vse više, više in ponosno zaplapolala nad taborom sredi jase ... Zdelo se mi je, kakor da smo taborniki partizani v miru pod plapolajočo zastavo naše svobode.

● Brez naše mamce bi ne šlo

Upravnik gozdne šole, Jurček, je zajahal svojega »kronjčka« in pripeljal dober svež kruh. Naša Mamca, tako smo klicali kuharico, nam je tako lahko pripravila izdaten zajtrk. Mmmm, kako se je prileglo! Dobro je bilo, pa lačni smo tudi že bili. Mamca res dobro kuha. Ko bi vedeli, kako imenitne slivove cmoke pripravi! Ali pa francosko solato! V največje veselje ji je bilo, ker smo radi jedli. V bohinjski gozdni šoli kuha že osmo leto. Zakaj? »Tukaj je lepo in za tabornike je prijetno kuhati, ker radi jedo. Pa še imenitno se počutim med njimi. Tudi pomagajo mi radi,« je veselo pripovedovala. »Čeprav je treba nasititi veliko praznih želodcev, mi še vseeno ostane nekaj prostih uric. Takrat največ berem, poslušam glasbo, se pogovarjam s taborniki. Pa še nekaj: kuhinja je na takem mestu, da mi tudi zaljubljeni parčki ne uidejo!« je hudomušno dejala. Zadnji dan, ko je prišla še nova skupina tečajnikov in je bilo dela še več, je v tabor prišla še ena kuharica, »Ko le utegnem,

najraje nabiram gobe. Zame je to velik užitek!« je vsa nadvušena povedala. Tudi sama rada gobarim, pa sva se pogovarjali o jurčkih, dežnikih, mlečkah, in še in še.

● Filmi so potrpani

Dobro smo jedli, pa smo zato tudi lažje delali. Kar po zajtrku smo že začeli. Najprej nas je Andrej Mlakar popeljal v svet fotografije in filma. Ne, to niso bila le suhoparna predavanja, zares smo se poizkusili v praktičnem delu. Lep dan je bil, kot nalašč za slikanje. Vsak je naredil nekaj posnetkov, filmov pa ni in ni hotelo biti konec. Vse dopoldne smo slikali, tudi še popoldne. In kaj smo ugotovili zvečer? Lepa reč. Filmi so potrpani ... Naši obrazi so bili nekoliko razočarani, a smo se kmalu potolažili. Prvič pa res ne more biti vse najboljšo. Dele filmov smo vseeno razvili in tudi slike smo izdelali sami. Ni jih bilo veliko, pa so bile zato lepe. Kar vsi po vrsti smo sanjari, kako bomo posneli svoj film, tako zanimivo je. Andrej pripovedoval o tem. Res sem radovedna. Bo ostalo samo pri besedah? ...

● To so nove račke

Naslednji dan je bil namenjen predvsem pisanju in sredstvom javnega obveščanja, nasploh. Predavala nam je Asja Matjaž. Prišla je sicer z malo zamude, pa ji nismo preveč zamerili. Kar takoj smo že poslušali predavanje o vrstah in načinu pisanja. Popoldan pa nas je zaposlila. Pisati smo morali vesti! Zoprna stvar. Tako prijetno bi bilo skočiti v jezero, mi pa ... Ah! Nesrečne vesti! Poznate geslo 5-K? Najbrž ga: to pomeni kje, kaj, kdaj, kdo, kako. Na teh pet vprašalnic je treba odgovoriti v vesti. Sila preprosto izgleda, ampak ni! Poskusite!

Tudi naslednji dan smo pisali. Toda bolj prijetne reči. Pripravljali smo prispevke za glasilo

Nove račke, ki je izšlo ob koncu tečaja. »To pa je raca,« poročemo včasih in se nasmejemo debelim novinarskim lažem. Toda naš list je naslovu navkljub bil tokrat brez novinarskih rac ... Na straži te lahko postane strah. In strah, ki je znotraj votel, zunaj pa ga nič ni, je lahko ljubeč polh. In, ker so polhi v sredi iz mesa in kosti, zunaj pa iz kože, teorija ne drži. In kaj človek naredi, če ta teorija ne drži? Postavi se pred dejstvo; strah me je. Posledica: gre v šotor najbližjega sosedu, mu ob poldvanajstih zvečer, ob najpričnejši uri, prišepne ljubko novico na uho: ... tabornika je strah! »Katero tabornika?« »Ne vem. Zdi se mi, da tistega, ki je na straži ...« »In kdo je na straži?« »Menda sem jaz,« je v sestavku zapisala Nika. Ni se lagala, resno je mislila!

● Kakor da smo partizani

Ob delu nam je čas kar prehitro minil. Večera je, pa se je počasi stemnilo. In potem? Ob himni smo spustili zastavo, potem pa posedli ob ognju in peli. Lepe pesmi, vse po vrsti. Taborniške, narodne, šaljive, partizanske ... Še pozno v noč je včasih odmevala pesem. Res je bilo lepo. Obiskali so nas tudi taborniki odreda Modri val iz Trsta. Skupaj smo zapeli nekaj naših, si pripovedovali šale, se smejali. Nepozabno je bilo.

In, težko je vse to povedati z besedami. To moraš doživeti. Minil je dan, minila sta dva, minil je naš tečaj. Vsak je spet šel na svoj konec. Da se bomo še srečali, smo si obljubili. Predvsem pa to, da bomo pridno fotografirali in pisali taborniške novice ... Konec koncev smo bili v gozdni šoli, kakor da bi bili v nekdanji partizanski tehniki. Tudi tokrat je bilo treba hitro obveščati, ciklostirati, pripravljati gradivo. In naše Nove račke so tako hitro nastale v tej gozdni šoli ...

LUČKA LESNIK

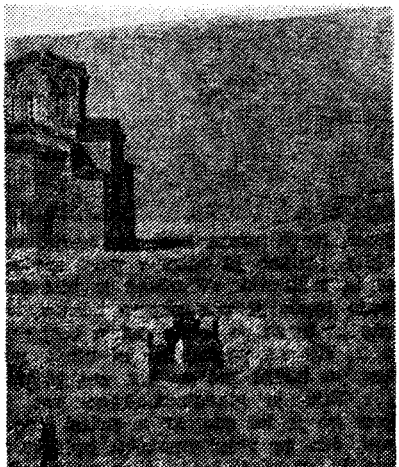
kramljanje

»Končno so se oglasili tisti širokoustneži, ki obljubljajo, obljubljajo ... Da, taborniki iz Nove Gorice, točneje člani voda KURIR odreda Soških mejašev!« se je začelo obetavno pisanje.

In potem so vrli taborniki povedali, da pošiljajo prispevek z naslovom »Tudi taborniki znamo prisluhniti«. Obiskali so tovarišico Rozalijo Križnič-Sočo. Žal jim je, da niso s seboj vzeli fotoaparata, zato pa so povedali tole: »Nekaj smo le staknili!« V knjigi z naslovom »Bitka, kakor življenje dolga«, so opazili fotografijo na 592. strani zgoraj, ki prikazuje tovariša Jožeta Srebrnič, angleškega majorja Tuckerja in druge, na zborovanju v Kožbani 8. julija 1944 in predlagali, da bi jo preslikali. In ob koncu: »Tokrat nič ne obljubljam, bomo raje pisali, ali ne?«

Ubogali smo vas, dragi kurirji, pa je zmanjkalo prostora in kliše (ne fotografija) je ostal v tiskarni. Ga bomo objavili pa kdaj drugič!

In ker smo že pri tabornikih, so tu še pozdravi Slavice Dragoš iz Ohrida, kjer je bila na zletu vseh bratskih taborniških odredov Jugoslavije:

V en zadnjih številkih mladinske strani TV 15 smo objavili sesto-vek o Borisu Kidriču z dvema fotografijama brez podpisa. »Slika v prvi koloni predstavlja narodnega heroja Bojana Ilcha in ne Borisa Kidriča, kot bi se dalo sklepati,« sporoča mentorica mladih kurirjev iz Maribora Marica Cerkovnikova. »V našem glasilu smo na enem listu objavili dva teksta, nato pa dve sliki. Prva slika pripada prvemu tekstu, druga k drugemu. Vemo, da ta način ni najboljši, vendar smo se ga morali poslužiti zaradi cenejšje izdelave.«

Majhen nesporazum, spoštovana tovarišica, za katerega se opravičujemo.

Lepo pozdravljeni!

MILENA

Spomini partizanske Soče

Znova smo se prepričali, da se da čudovito pogovorjati tudi o takih stvareh

Pravzaprav nismo vedeli, kako bi začeli, pa nas je rešila kar tovarišica Rozalija Križnič-Soča sama, ki smo jo obiskali te dni v Kanalu.

»No ... saj veste, kako vam starši pravijo, da bi morali vedeti, kaj je pomenilo preživljati mladost v takih časih, med vojno,« je začela. »Veste, prav imajo, pravzaprav pa se takrat niti ni dalo drugače živeti! Človek je moral paziti na vsak korak, besedo, videl in slišal je marsikaj hudega.«

Ko se je tovarišica Soča, to je bilo njeno partizansko ime, spomladi leta 1944 vrnila iz tujine, so ji zaupali obveščevalno službo. Delala je med Doblarjem in Solkanom, bila je vodič čez Sočo. Kot obveščevalka je morala obveščati določeno enoto o vsaki spremembi sovražnikovih enot v tem delu soške doline. In podatke je bilo treba takoj odposlati ... Na tem ozemlju je ostala, dokler ni postalo prenevarno.

»Bi nam predstavili kakšno akcijo, v kateri ste sama sodelovala?«

»Seveda! Zgodilo se je, da je četa VOS (Varnostno-obveščevalna služba) nameravala napasti tovarno v Anhovem, točneje, minirati glavne stroje v podzemlju. S tovarišem Dušanom sva si hodila ogledovat mesta, ki bi jih bilo najlažje vreči v zrak. Z iznajdljivostjo sva

se kar trikrat srečno izmazala mimo istih straž. Akcija je potekala bliskovito. Po odtočenem kanalu so prišli minirji in vosovci ter minirali stroje, tako da je strojno olje teklo po Soči še nekaj dni. Uspelo je!«

»Ste kdaj pisali v ilegalne časopise?«

»Nekoč me je eden izmed partizanov iz brigade prosil, da napišem prispevek za časopis Ljudska pravica. Veste, tisto noč sem morala kar šestkrat čez Sočo in članek sem pisala z baterijo pod odejo. Če bi sovražnik opazil luč, bi streljal v okno. V članku sem pisala vse, kar sem čutila. To je bil moj prvi prispevek, ki sem mu dala naslov »Življenje pod okupatorjem!«

Tovarišica Soča se spominja tudi žalostnega dogodka, ko je v narasli Soči utonil Jože Srebrnič, narodni heroj:

»Izbrana sem bila za delegatko na tretjo konferenco Komunistične partije za Primorsko. Tovariš Jože je v nedeljo, 8. julija 1944, govoril na zborovanju v Kožbani v Goriških Brdih. Soča je tiste dni silno narasla zaradi nevihte. V sredo pa, 11. julija, bi morali na partijsko konferenco na Lazno, torej — čez Sočo! Ob 11. uri zvečer se je Jože Srebrnič odločil, da gre čez Sočo s prvo skupino (bil je dober plavalec). V čoln so sedli še trije drugi partizani. Soča je

bila motna in deroča, v megleni noči prav grozljiva. Na nasprotnem bregu so čakali, toda — zaslišali so čofotanje. Poskušali so klicati tovariše v čolnu, toda bližje je bil sovražnik! Ker odziva dolgo ni bilo, so spoznali, kaj se je zgodilo. Štirje tovariši so utonili!

Ob enih zjutraj sta prečkala Sočo še dva tovariša: Srečko Lapajna in Joško Uršič. Da bi ugotovila, kako se je moglo zgoditi. Pa se je čoln tudi njima skoraj prevrnil in sta komaj prišla čez.

Drugi, ki so počakali na desnem bregu Soče, so jo hoteli prečkati pri Solkanu, toda skoraj vsi so pri kopališču padli. Nemci so jim namreč pripravili zasedo, da bi ujeli nemškega majorja Tuckerja, ki se je udeležil zbora v Brdih. Miting pa, ki je sledil uspeli konferenci na Lazni, so na predlog tovariša Zorka prekinili, saj so v eni noči izgubili deset vodilnih tovarišev ...

Popoldne je minil prehitro, mi pa smo obsedeli z odprtimi usti. Tovarišici smo se zahvalili, ji podarili skromno taborniško ročno delo in se priporočili za nov obisk. Znova smo se prepričali, da se da čudovito pogovarjati tudi o takih stvareh ...

ČLANI VODA KURIRKEGA ODREDA
SOŠKH MEJAŠEV, Nova Gorica

Med NOB

Moja stara mama mi je večkrat pripovedovala, kako hudi časi so bili med vojno. Moj stari oče je šel k partizanom, stara mama pa je ostala sama z majhnim otrokom. Tudi ženske, ki so ostale doma, so pomagale partizanom. Plette in šivale so, pripravljale hrano.

Ko je bilo konec vojne, se je stari oče vrnil domov.

VESNA MRAVUNAC, 3. r.
Osnovne šole Mirana Jarca, Črnomelj

besede in dejanja

● Vse, kar je veliko, je enostavno

»Ta oblika je enostavna, kakor je enostavno vse, kar je veliko«, je rekel Marx za neposredno delavsko demokracijo, ki se je za kratek čas začela razvijati pred sto leti v pariški komuni in ki je, po njegovih besedah, predstavljala »oživljanje družbenega življenja ljudstva s pomočjo ljudstva in v korist ljudstva«. In za vse, kar danes gradimo v Jugoslaviji, lahko rečemo, da je veliko prav zato, ker je enostavno — v tem smislu, ker je treba zagotoviti, da delovni ljudje sami upravljajo s seboj in z družbo. A pot, kakor je ustanovitelj znanstvenega socializma tudi privedel, do te enostavne naloge je dolg proces revolucionarnih borb in družbenih preobrazb — tako, da se za nas lahko reče, da dober del težav na tej poti prav zdaj obvladujemo in so mnoge še pred nami.

NIN — 17. julij 1977

● Jakčev portret Titove matere

Mater, ki je umrla 1918, je zadnjič videl leta 1914, predno je odšel v prvo svetovno vojno in v Rusijo. »V obraz je bila drobna, toda imela je poudarjene ličnice, tako kot jaz... Imela je svetle oči in bolj tenke obrvi... Ne, na podbradku ni imela jamic, kot jo imam jaz in kot ste jo naslikali... Bila je plavalica, tako kot jaz, medtem ko je bil oče, ki je prišel kdo ve od kod, črn ko vrag; imela je bolj valovite lase, ki so se ji izpod rute precej videle... Da, in ruto je imela na vrhu bolj zašiljeno, ne na okroglo zavito...« V Titovih očeh je kljub naporu ležalo nekaj blagega, kot da se mu je v očeh smehljalo. »Materin izraz je bil sredi med nasmehom in boleščjo.« Jakac je poslušal pripombe in ob listu papirja z gnetilno gumico brisal poteze ter vlekel nove, drugačne. Včasih se je skoraj zdelo, ko da Tito med pripovedovanjem, kako je mati izgledala, sam vleče poteze. Končno je Tito ocnil, da je zdaj mati povsem taka, kakršna je bila zares, kakršna ima v spominih. »Ni bilo to nepomembno priznanje,« je dejal slikar, ki je avtorstvo tokrat delil.

SOBOTNA PRILOGA DELA —

23. julij 1977

● Koroška stvarnost 77

Marširajo še tisti s peresi. Ko je v noči na prvi julij postal žrtev zločina Jože Hudrap, delavec iz Podloga pri Zvabeku, je nek celovški kolega naslovil svoj sestavek Umirajoči na cestnem robu je grgal zadnje besede v vindiškem narečju (Sterbender am Strassenrand roechelte letzte Worte in vindišchem Dialekt). Kako gnusno, kako odvratno in hkrati — kako prozorno: če bi umirajoči »grgal« zadnje besede v kakšnem nemškem »dialektu«, bi ga mimoido-

či lahko razumeli in mu pomagali... Zato pa: le pazite, da boste govorili nemško, da vas bodo »kulturni« ljudje lahko razumeli in vam pomagali, vas rešili smrti. Koroška stvarnost tisočdevetstosedemdeset...»

7D — 24. julij 1977

● Raje doma, kot v tujini

Lani se je število zaposlenih povečalo za 3,8 odstotka. Glede na leto 1975 se je torej zaposlilo 180.000 ljudi več. Na izpraznjena delovna mesta (namesto tistih, ki so šli v pokoj!) je prišlo tudi 70.000 mladit. Niti to dosti intenzivno zaposlovanje ni zmanjšalo števila nezaposlenih, ki čakajo na delo? Ta številka se je celo povečala. Poprečno, na vsako pristo mesto v Jugoslaviji čaka dvanaest nezaposlenih. To jugoslovansko poprečje, če se spravi na republiška in pokrajinska, pa kaže povsem drugačno sliko. Poglejmo, kako je to izgledalo v letu 1976!

Na eno prsto delovno mesto je prišlo v Bosni in Hercegovini 15,9 nezaposlenih, v Črni gori 14,7, Hrvaški 6,8, v Makedoniji 24,1 v Sloveniji 1,5, Srbiji 16,1 Vojvodini 9,8 in na Kosovu 35,3.

Iz teh podatkov je razvidno, da bo morala Slovenija (in severni kraji Hrvaške) kaj kmalu uvoziti delovno silo z drugih področij Jugoslavije. V zvezi s tem je zanimiva tudi analiza, narejena na Kosovu: večina anketiranih (brez dela) bi raje delala v drugi republiki ali pokrajini kot pa v tujini!

VJESNIK — 23. julij 1977

● Edinstveni v svetu

Podpredsednik zveznega izvršnega sveta in zvezni sekretar za zunanje zadeve Miloš Minić je v govoru na srečanju borcev čačanskega partizanskega odreda »dr. Dragiša Mišović« rekel:

— Naši uspehi v proizvodnji in celotnem družbenem razvoju vzbujajo vse večjo pozornost v svetu zato, ker smo v praksi našli pot izgradnje demokratične socialistične družbe, v kateri so uresničene široke možnosti za vsakega človeka, da se v polni svobodi razvija tudi sam, da s svojimi sposobnostmi v okviru združenega dela gradi in izpolnjuje pogoje dela in življenja. Danes v svetu ni podobne države in družbe, v kateri bi bile tako na široko ustvarjene politične, ekonomske, socialne, kulturne in druge človekove pravice! Zato je toliko bolj nesmiselno, da v nekaterih zapadnih državah tisk in razne osebe ter institucije napadajo Jugoslavijo, češ, da se v Jugoslaviji ne spoštujejo človekove pravice, in to govore na osnovi klevet nekih ljudi v naši državi, ki so do konca utonili v blatu ogorčenih sovražnikov naše socialistične samoupravne demokratične družbe, neodvisne in neuvrščene politike, ki jo Jugoslavija dosledno vodi.

DUGA — 23. julij 1977

● Ljudje, politika in interesi

Prof. dr. Najdan Pašić, znani politolog, je bil nedolgo tega gost uredništva beograjskega NIN-a:

— Ljudje vedno, v vseh sistemih, pa tudi v našem, merijo veličino vloženega napora, časa in energije z rezultati, ki jih to daje. Če ugotovijo, da sedenje na sestankih in nastopanje z lastnimi mišljenji, z vsimi riziki, ne prinaša konkretnih rezultatov, je

dr. Najdan Pašić: »Govoriti o politiki, pomeni govoriti o interesih.«

povsem razumljivo, da izgube interes za odločanje. Treba je ugotoviti, kaj ljudi demobilizira! Mislim, da je zelo pogost vzrok za to zapletenost postopka, da se pride do neke odločitve po demokratični poti, — mnogokrat pa ni zagotovljeno, da bi se te odločitve dosledno in učinkovito tudi izvedle. Samoupravljanje pa konec koncev polaga zgodovinski izpit na ta način, da omogoča učinkovit način odločanja, ki mora hkrati zagotoviti hitrejši družbeni napredek.

NIN — 24. julij 1977

Rado Jelinčič, Karel Kumše:

DELO GORIŠKEGA VOJNEGA PODROČJA (12)

OD MARCA 1944 DO OSVOBODITVE

Kasneje so ustanovili premično bolnico v vasi Pedrovo na Krasu. Skupno z zdravniškim osebjem, zaščitnim oddelkom in bolniki je štela 31 oseb. Dne 18. februarja leta 1945 pa je bila izdana. Napadli so jo v nemške uniforme preoblečeni domobranci. V spopadu je padlo 9 borceranjenec, sovražnik pa je zajel še nekaj borcer in del zdravstvenega osebja, vsega 12 ljudi. Rešilo se jih je le deset.

Iz originalnega depedikulacijskega dnevnika komande mesta Ajdovščina je razvidno, da je samo v času mesecev maja, junija in julija leta 1944 šlo skozi razuševanje 728 borcer. Takšne in podobne akcije so se v tistem času vršile na vseh komandah mest in komandi področja.

Skozi ambulante zalednih vojaških ustanov je šlo v zadnjih dveh mesecih leta 1944 6600 borcer, v antiskabičnih postajah se je zdravilo 440 borcer, v razuševalnih postajah na terenu in v operativnih enotah pa se je razušilo 13.358 borcer.

V sklop sanitetnega oddelka je spadala tudi veterinarska služba. Skrbela je za zdravstveno neoporečnost mesa. Zadržala in preprečevala je razne bolezni. Če je bilo mogoče, je pregledovala, svetovala ali pa celo odredila, v soglasju z organi civilnih oblasti, katera živina naj gre v zakol in katera naj ostane za rejo in razmnoževanje. Vodje te službe so bili veterinarji ali pa vsaj veterinarski tehniki. Ponekod pa so to delo opravljali starejši in izkušeni kmetovalci.

● OBVEŠČEVALNA

Deveti korpus je za potrebe svojih operativnih enot, t. j. brigad in divizij, organiziral obveščevalno službo po brigadah, divizijah in terenu. Z ustanovitvijo zalednih vojaških oblasti, področij in komand mest, se je tudi pri teh organizirala obveščevalna služba. Obveščevalni center je služba pri področju in pri komandah mest, ki so se nahajale na območju, ki je bilo gosto posejano s sovražnimi postojankami in močno prometno mrežo (ceste in železnice). Naloga obveščevalnega centra je bila, da organizira po potrebi obveščevalne točke in da razprede gosto obveščevalno mrežo na območju dodeljenega teritorija s tem, da se tega ne drži za vsako ceno.

Obveščevalna točka je obveščevalna služba na izpostavljenem zemljišču z omejenim gibanjem, kjer se je morala včasih tudi za nekaj dni zakonspirirati pred sovražnikom. Le v nočnem času je včasih lahko odšla v naprej določene mrtve javke,

kjer so jih čakale pismene informacije, ki so jih dostavljali informatorji.

Dobljena poročila so preverjali in sicer tako, da je več informatorjev poročalo o isti stvari, ne da bi vedeli drug za drugega, ali pa da so informatorji dobili določeno nalogo, da preverijo resničnost dobljene informacije. Obveščevalna služba je v prvi vrsti skrbela za zaščito in varnost goriškega vojnega področja in komand mest, istočasno pa je vse važnejše podatke pošiljala redno dnevnosti tudi na komando korpusa.

Za obveščevalno službo niso bile meje komand mest odločilne za delovanje in ni bilo stroge teritorialne opredelitve. Sosedne komande mest so si izmenjavale med seboj podatke. Če so se ti nanašali na sosednje enote in njeno varnost, so delo koordinirali. Obveščevalci so bili postavljeni od komande 9. korpusa na predlog obveščevalnega centra in so bili v glavnem preizkušeni in prekaljeni borci, ki naj bi imeli smisel in veselje do te službe. Le redki izmed njih pa so že imeli tovrstne izkušnje. Ti so potem organizirali obveščevalno službo na območju komande področja — komand mest, jo vodili in usmerjali.

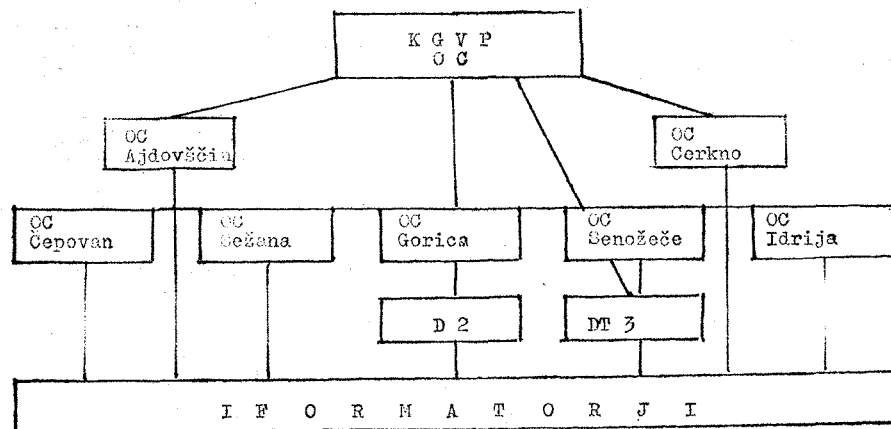
Komande mest Idrija, Čepovan in Cerkno na osvobojenem ozemlju so zaradi oddaljenosti od področja in z oziroma na neposredno bližino štaba korpusa, pošiljali podatke obveščevalnemu centru štaba, korpusa, področju pa so pošiljali le tedenska zbirna poročila. To vse zaradi tega, ker če bi obveščevalna poročila pošiljali na področje, od tam pa naprej na štab korpusa, bi bila največkrat že zastarela.

Ostale komande mest na pol osvobojenem ozemlju pa so dnevno pošiljale vse podatke komandi področja. To pa pošiljalo zbirna poročila komand mest dnevno štabu 9. korpusa. V izjemno pomembnih primerih pa je poročilo odšlo na obveščevalni center korpusa s posebnim kurirjem.

Naloge obveščevalnih centrov in obveščevalnih točk, ki so bile formirane na območju, ki je bilo nadzorovano in močno vojaško zasedeno od okupatorja, so bile naslednje:

● zbiranje podatkov o sovražnih postojankah, njeni številni moči, o oborožitvi, o utrjenosti postojanke, o moralno politični zadržanosti moštva postojanke, o narodnostih moštva, o oznakah enot, o starešinah itd.

(se nadaljuje)

● TV-15 izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec Ljubljana, Miklošičeva 28 kot glasilo Zveze združenj borcer NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

● Uprava in naročniški oddelček »TV-15«: Miklošičeva 28, pp 598/XI, 61001 Ljubljana; tekoči račun 50100-833-30005 pri SDK Ljubljana

● Telefon uprave 320-486

● Glavni in odgovorni urednik: SILVO TERSEK

● Novinarji: NEVA MUŽIČ, MILENA STRAJNAR, TONE URBAS, MILAN VOGEL

● Tehnični urednik: SINE KOVIČ

● Tajnica uredništva: MARA OKORN

● Telefon uredništva 327-780

Letna naročnina 140 din, za inozemstvo 160 din; posamezna številka v prosti prodaji 3 din

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV-15«, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klijeti: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

